

Régi könyvek bűvöletében
– ősnymtatványok
a könyvtárban | **7.**

Búcsú a Szigligeti
Stúdiótól | **9.**

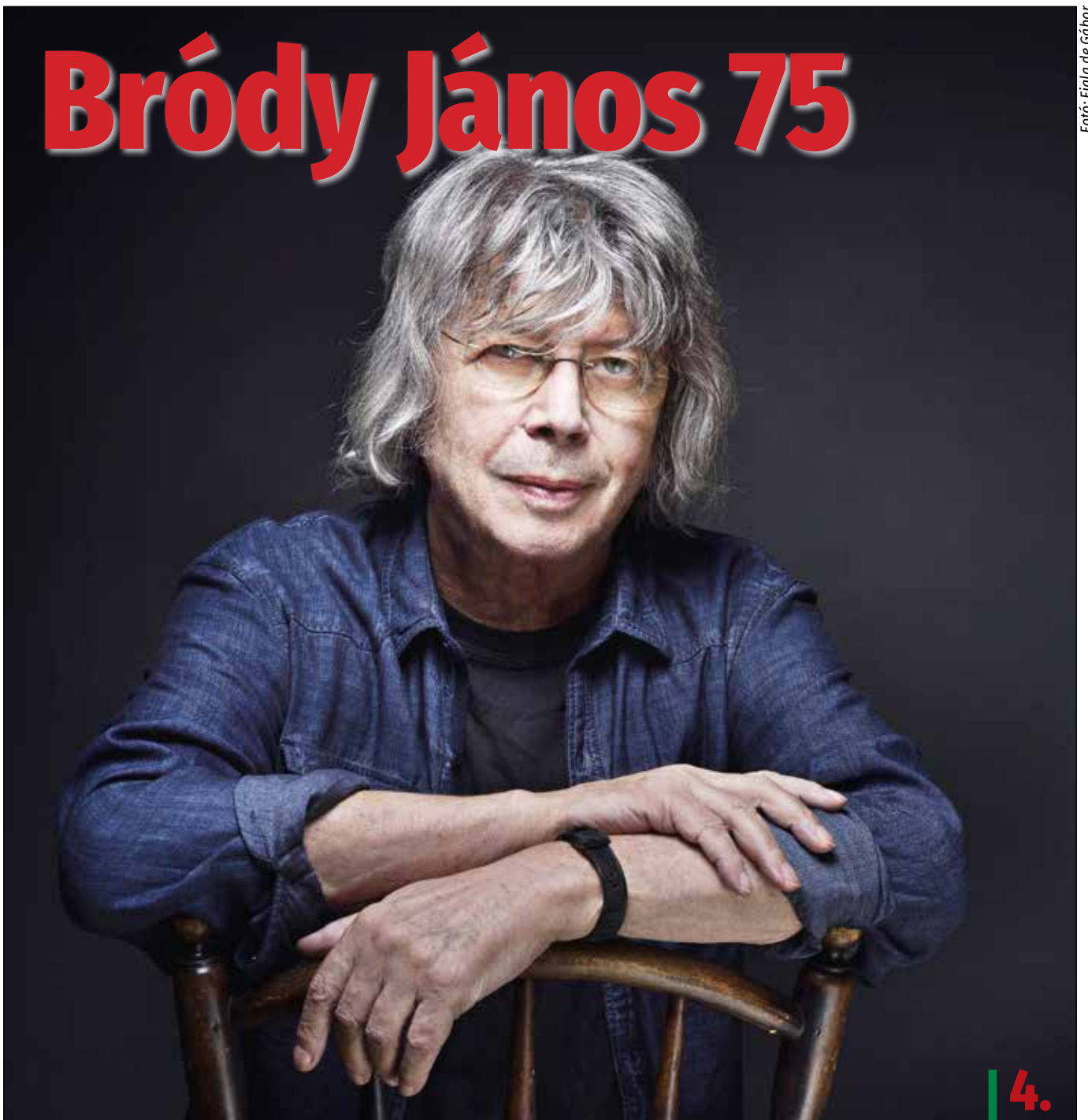
Járványmérleg – évfordulós
gazdasági elemzés | **18.**

Nagyváradon is él teuton
lovag | **35.**

Várad *folyóirat*

Kulturális, közéleti havilap • Nagyvárad, 2021. április • I. (XX.) évfolyam 4. (193.) szám • **Ára 10 lej**

Bródy János 75

Fotó: Fiala de Gábor

4.

FERDÍTÉSEK

Részletkülönbségek

Sorozatunkban már többször esett szó olyan szókapcsolatokról, mondásokról, szólásokról, melyeknek lényege ugyanaz, de a részleteik különböznek, s a szó szerinti fordítással hiába is magyarázzuk román beszélgetőtársainknak, nem értik meg. Három újabb példával szeretném ismételtten bizonyítani, mert vannak azért olyan makacs emberek, akik szerint csak a buta nem érti a másik „jóindulatú” fordítását, holott ez így nem igaz.

Mi például azt mondjuk, hogy „egy fecske nem csinál nyarat”. Nincs rajta sok magyarázónivaló, hisz világos, hogy nem elég egyetlen vándormadár felbukkanása ahhoz, hogy biztosak lehessünk a meleg idő beköszöntében. Románul viszont nem a hatalmas távolságokat berepülő hasznos énekesmadarunk megérkezéséhez kötik a jó időt, s ezért mondják, hogy „cu o floare nu faci primăvară”. Ugyanaz, csak fecske helyett virág.

Másik jó példa a „bagoly mondja verébnek, hogy nagyfejű”. Ezt is ismerjük, könnyebb

másban találni hibát, mint önmagunkban. A román szólás nem bajlódik madarakkal, hanem ami inkább kéznél van: edényekkel. Râdeciob de oala spartă – mondja, fordítva: kineveti a cserép a törött fazekat. Ennek a magatartásnak a másik szólása viszont – csodák csodájára! – teljesen azonos. Az általunk használt „más szemében a szálkát megleli, sajátjában a gerendát feledi” románul ugyanígy szól: „în ochii săi uită bine grinda, dar observă și așchia în ochii altuia”.

Végezetül még egy majdnem teljesen egyforma szólás: mi csak figyelmeztetjük a notórius halasztgatókat, hogy „amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra”, románul viszont valamiféle jóval csalogatják az elodázókat gyors cselekvésre, mondván: „Ce facem bine azi, ne face bine mâine”. Vagyis amit jól csinálunk ma, abból jó lesz holnap is! S ha valaki nem hisz a mézesmadzagnak, az járjon utána!

Molnár Judit

Fizessen elő lapunkra!

A *Várad folyóirat* előfizetési díja: 3 hónapra 25 lej, 6 hónapra 50 lej, 1 évre 100 lej. A lap előfizethető a Gheorghe Șincai Megyei Könyvtár pénztárában készpénzzel vagy postán pénzesutalvánnyal (mandat poștal), az előfizető nevének és pontos lakcímének, valamint az „Abonament *Várad*” megjegyzésnek a feltüntetésével: Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai” Oradea; CUI 4687188; Cod IBAN: RO66TREZ07621G330800XXXX, Trezoreria Oradea. Az előfizetők a lapot postán kapják meg.

Dal – szöveg

4. „Hol a világ véget ér, nem ér véget a dal” (1.) – Tamás-Péter Réka tanulmánya Bródy János dalszövegeiről

(Fény)képes krónika

6. Hazafelé – Fotó és történet Kerekes Istvántól

Kultúra

7. Régi könyvek bűvöletében – A megyei könyvtár speciális részlegén dr. Silviu Sana kalauzolt

9. Búcsúzkodás premierekkel és könyvbemutatókkal – Bezárt a Szigligeti Stúdió

14. Könyv- és lapbemutató – A Sonnenfeld-palotabeli egyik utolsó rendezvény

In memoriam

15. Búcsú Kinda Pétertől

Zene

16. „Ajándék számomra, hogy itt lehetek” – Domahidi Kata, a Nagyváradi Állami Filharmónia fiatal csellistája

Társadalom

18. Járványmérleg – A kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem kutatócsoportjának elemzése az elmúlt egy évről
22. Román–magyar viszony a jog oldaláról – Az *Erdélyi Jogélet* különszámában olvashatjuk

Vélemény

24. Munkavállalók (12.) – D. Mészáros Elek szocióriportjának folytatása

Filmkritika

27. Film, darabokban – Mundruczó Kornél: *Pieces of a Woman*

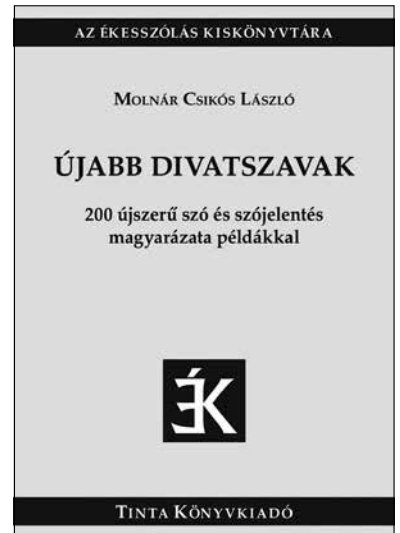
Biharország – Kultúra

29. Megyénk naplója – Dérer Ferenc riportkötetének bemutatója Magyarremetén

Könyvespolc

30. Időutazás *Az én Váradommal* – Dr. Kiss András fotóalbuma
32. Arctorna, sisakbeszélő, bulibusz – Újabb divatszavak gyűjteménye a Tinta Kiadótól

Irodalom – Művészet

34. Dezső Ilona Anna szövege és festménye

Portré

35. Nagyváradon is él teuton lovag – Bemutatjuk Török István Attilát

Biharország – Üdítő

38. Kós Károly gondolata – Keresztrejtvény

Biharország – Oktatás

39. Délutáni iskolák nyitlak a bihari szörványban

Várad folyóirat – kulturális közéleti havilap. **Kiadja** a Gheorghe Şincai Bihar Megyei Könyvtár – Nagyvárad, Várad Kulturális Folyóirat Részleg. **Intézményfenntartó:** Bihar Megye Tanácsa. **Szerkesztőség és kiadó:** Nagyvárad, Armatei Române utca 1/A, C épület, II. em. 7. ajtó; telefon: 0259/431-257; 0771/269-647. **Postacím:** 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C. **E-mail:** biharmegye@gmail.com; bibliobihor@yahoo.com; **internet:**

www.bibliobihor.ro; www.varad.ro; https://varadbiblioteca.blogspot.com.

Szerkesztőbizottság: Fried Noémi Lujza, Máté Zsófia, Tóth Hajnal. **Munkatársak:** Darabont Éva tördelőszerkesztő, Megyesi Antónia olvasószerkesztő-korrektor; Barabás Zsuzsa, D. Mészáros Elek, Dérer Ferenc, Kocsis Csaba, Molnár Judit, Szőke Ferenc, Tóth Ágnes. Készült a Litera Print Kft. nagyváradi nyomdájában. ISSN 1583-0616

TAMÁS-PÉTER RÉKA

„Hol a világ véget ér, nem ér véget a dal” (1.)

Bródy János 75

„Keresem a szót, keresem a hangot”, ami egy ilyen alkalommal köszöntésre alkalmas, és ami kifejezheti a csodálatot, a köszönetet a „szellemi édesapának”, az értékrendemet alakító, emberi viszonyulásomat oly sokszor meghatározó dalok, dalszövegek szerzőjének, Bródy Jánosnak.

Amikor megszülettem, a nevéhez köthető szövegek már szállóigékként terjedtek, kisgyerekként a könnyes szemekből ösztönösen megéreztem, hogy valami nagy, nehéz titok lehet ezekben a dalokban. A gyerekdalait vidáman énekeltük, „zik-zikeltünk” is a havazik szóra rímelve, nyilván akkoriban nem volt tudomásunk a szerzőről. A névre azóta emlékszem, amikor 1983 telén az angyal egy autó kárpitjába belevarrta az *István, a király* dupla bakelitlemezt, így sikerült átcsempészní a határon. Nem értettem még, csak a hangulata ivódott belém, a szertartások csendjében hallgatta a család. Önmagában ez a mű is elég volna most a méltatáshoz, de emellett a több mint hétszáz darabból álló dalköltészete olyan értéket hordoz, amely nem kerülheti el sem a zene-történész, sem az irodalomkritikus figyelmét.

Bródy János
75 éves lett
április 5-én

Bródy a váradi Szakszervezetek Művelődési Házában koncertezett 2011-ben

A dalszöveg kategóriája kívül rekedt ugyan az irodalmi kánonon, de több példa is igazolja, hogy olykor alaptalanul, ugyanis létezik a dalköltészethez egy olyan rétege, amely magán hordozza a művészi szöveg jegyeit. Ilyen irányból megközelítve Bródy János dalait, egy újabb értelmezési horizont nyílt meg számomra, ami később tanári tevékenységemben is alkalmazhatóvá vált az oktatási paradigmaváltás értelmében. Ezeket a megfigyeléseket megosztva szeretném jellemezni alkotói pályáját, bemutatni a dalok tematikáját, műfaji sajátosságait, jelképrendszerét, a jelentésteremtés különböző módozatait.

Bródy János helyének, szerepének meghatározásakor a lexikonok által használt énekes, gitáros, zeneszerző, szövegíró címkék mellett még lezáratlan életművének tükrében alakja a

„A szavak furcsa teremtmények”

zenei újságíró vagy modern krónikás szerepkörrel azonosítható leginkább, ami egyszerre jelent újítást és az ősi regös dalköltészethez való visszacsatolást. Dalszövegei alkotói pályaleírását is rejtjenek: kibonthatók, alátámaszthatók belőle a fontos események, amelyeknek közegében alkot. Születésének helyét és idejét a *Személyi igazolvány* című dal rögzíti: Budapest, 1946. Az értelmiségi családi háttérnek köszönhetően (magyartanár édesanya, matematikus-közgazdász édesapa) korán kapcsolatba került a zenével és a szépirodalmi szövegekkel, s azok műszaki irányultsága és mérnöki végzettsége mellett érzékennyé tették az emberi létérzékelésre, képessé egy adott élethelyzet érzéseinek és összefüggéseinek pontos megragadására. Az egyetem utáni döntése az Illés zenekarban való tagság mellett, illetve a zene iránti elköteleződése nem marad meg lázadó ifjúsági gesztusnak, amelyet akkor sok iskolai zenekar képviselt, hanem komoly szerepvállalássá alakul: humánus értékeket őrző, azokért harcoló személyiséggé válik. Szövegeinek áthallásos jellegében a hatalom tömegeket megmozgató erőt lát. Az Illés, illetve Fonográf együttes feloszlása után az önállóság útján egy szál gitáros előadóként és dalszerzőként a „differenciálatlan semmi

A szerző felvétele

Közönségtalálkozó és dedikálás a 2011-es nagyváradai koncert után

foszlányaiból” (B. J.) hiteles mondanivalót fogalmaz az emberi létről, azzal a reménnyel, hogy talán a dal képes a világot otthonosabbá, emberibbé, élhetőbbé tenni. Az anyanyelven énekelt, népi dallam- és szövegmotívumokon alapuló dal pedig azt az ősi kódot aktiválja a hallgatóban, amittől valóban az otthon biztosságát érzi.

Az alkotásairól ő maga így vall: „A valóság rendkívül bonyolult összefüggésrendszerit modellezni kell, hogy a működésük érthető és tervezhető legyen. Ha jó modellt találunk, akkor azzal széles határok között tudunk a valóságos jelenségekre vonatkozó törvényeket ábrázolni. Amikor már szövegíróként tartottak számon, akkor azokat az összefüggéseket, emberi viszonyokat próbáltam meg énekelhető formába sűríteni, amelyekről úgy éreztem, hogy sokféle szempontból is érvényesen értelmezhetők. [...] A szövegeim sokszor függvényjellegűek, és mindig van bennük egy modell, ami emberi kapcsolatot tükröz.”

Kulcsszavakban elmondva az alkotói szenvedély, az őszinteség, az önmagához való hűség és meg nem alkuvás jellemzi művészi magatartását, ami dalszövegekből a következőképpen rajzolódik ki: „Lelkében lángol az emésztő tűz / Csillagos ég alatt álmokat űz” (*Bordódi Kristóf*); „Ha úgy érzed, hogy megcsaltalak, / Keress magadnak valaki mást, / Nálam őszintébb bohócot / többet úgyse, úgyse látsz” (*Őszinte bohóc*); „Ha én zászló volnék, sohasem lobognék, / mindenféle szélnek haragosa volnék. / Akkor lennék boldog, ha kifeszítenének, / s nem lennék játéka mindenféle szélnek” (*Ha én rózsza volnék*).

A dalok a mindennapi tapasztalat alapkérdéseit taglalják, a tapasztalatból jelkép lesz, a látható láthatatlant fejez ki, a könnyed alapjelentés polifóniává válik. Érvelései evidenciaértékűek, tételszerű önvallomások, a parafrázisok tágitják, rétegzik a lírai alapszituációt. Az egyes albumokban koncepcióba rendeződve, tartalmi összefüggések alapján szerveződnek a dalok, egyetemes összefüggés rendjébe illeszkednek az egyes mozzanatok. A nemzeti sorskérdéseket vállaló irodalmi hagyomány folytonosságához is kapcsolódik, amikor helyzetjelentést ad a mindenkori jelen létállapotáról. Mindezek fölé emeli mintegy mottóként *Az emberi jogok egyetemes nyilatkozatát*: „Az emberiség és ez a Föld egy nagy, közös, organikusnak is tekinthető szervezet, amely-

(folytatás a következő oldalon)

KEREKES ISTVÁN

Hazafelé

Az úgy volt, hogy a kecskésgazda elküldte az egyik felfogadott pásztorát az állatvásárba, hogy a meglévő négyszáz jószág mellé vegyen még egy kecskét. A pásztorfiú, mint a mesében, útnak indult. Ment, mendegélt, el is érkezett a vásárba. Nézelődött, alkudozott a vásári forgatagban. Vett is egy tarka jószágot.

Amikor találkoztunk, a kecskepásztor épp az állatvásárból tartott hazafelé. A frissen vásárolt jószágot próbálta hazafelé húzni. Mivel a kecske nem ismerte az utat, és minden idegen volt a számára, nehezen lehetett őt na-

NÉVJEGY

KEREKES ISTVÁN Magyarországon élő, marosvásárhelyi származású fotóművész. Jelenleg a legtöbb díjjal bíró magyar fotós. 2018 augusztusában átvehette a jelenlegi legmagasabb kitüntetést, az Excellence FIAP/ Diamond3-t (Kiváló Művész gyémánt 3-as fokozat). Amikor ezt az elismerést megkapta, a világon összesen öt fotóművész birtokolta e címet, és közülük ő a legfiatalabb. Ugyancsak 2018 augusztusában fotós munkásságáért Magyar Arany Érdemkereszt állami kitüntetésben részesült. A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete (MÚRE) Brassai sajtófotó pályázatának nagydíját immár három alkalommal nyerte el (2017, 2018 és 2020); több ízben első, illetve második díjas lett a különféle kategóriákban; 2019-ben pedig Szathmári Pap Károly Aranyéremmel jutalmazta a Brassai zsűrije. Nagyváradon is meg lehetett tekinteni néhány alkotását a sajtófotó-kiállításokon. Honlapja: www.kerekesistvan.com

vigálni. Ment, mendegélt, vagyis inkább csak mendegélt volna a pásztor a négy lábúval, ám a kecske makacskodott. Mindeközben a pléhkrisztusok közömbösen figyelték a makrancoskodást. Gondolom, valahogy valamikor csak hazajutottak. Történt ez 2019 nyarán, Maros megyében, amikor még szabadon és sűrűn tartottak állatvásárokat...

„Hol a világ véget ér, nem ér véget a dal” (1.)

(folytatás az előző oldalról)

ben nem létezhetnek egymástól függetlenül különböző kultúrák, és meg kell találni azokat a közös eszményeket és közös célokat, amelyeket mindenki elfogad, s ezek közül az egyik Az

NÉVJEGY

TAMÁS-PÉTER RÉKA (1977, Dicsőszentmárton, Maros megye) tanító, magyartanár. 1996–2001 között a marosvásárhelyi Europa Gimnáziumban tanítóként tevékenykedett, majd 2005-től a váradi Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium magyartanára. 2008–2012 között a tanítás mellett gyermekszínjátszással is foglalkozott, jelenleg az iskola könyvtárát működteti.

emberi jogok egyetemes nyilatkozata, amelynek tiszteletben tartását én szeretném a magam szerény, sajátos eszközeivel is elősegíteni.” (B. J.)

A dalszövegkorpusz vizsgálatával olyan értelmezési keretbe kívánom helyezni a Bródy-életművet, amely továbbgondolási lehetőséget nyújtva stratégiaként szolgál egyéni olvasatok létrehozásában.

„A szavak furcsa teremtmények”, és „a lényeg sokszor bennünk marad kimondhatatlanul” (B. J.), de e szerény eszközökkel kívánom, gondolom, sokunk nevében, hogy minél többször „járjon másként a hold” a Művész Úr életében, és szóljon a dal ezekben a világvéget hirdető időkben is!

(Folytatjuk)

Régi könyvek bűvöletében

Nemcsak klasszikus és kortárs irodalmat, gyermekkönyveket és különféle szakkönyveket találni a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtárban, a tékának mintegy 120 ezer darabból álló régi könyv-, újság- és kéziratgyűjteménye is van. A gyűjteményről, annak darabjairól és hozzáférhetőségéről **dr. Silviu Sana** könyvtáros-történészt kérdeztük.

Silviu Sana szívesen kalauzolt bennünket a régi könyvek között

– *Kezdjük egy rövid bemutatkozással: ön történész és könyvtáros. Mióta foglalkozik a régi könyvek részlegével?*

– A Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár speciális gyűjteményének régi könyvek részlegén vagyok könyvtáros, történelemből doktoráltam, a régi könyvek szakértője vagyok. Szenvedélyem az egyháztörténet, ezen belül a romániai görögkatolikus egyház története, valamint a könyvek története. Ezen a részlegen 2007 óta dolgozom, itt a régi könyvek mellett újságokat és kéziratokat is őrzünk, gyakorlatilag az 1460 és 1952 közötti időszakból, ezek a mi részlegünk időhatárai.

– *Mikor hozták létre a részleget?*

– Tudomásom szerint a részleg jelenlegi formájában az 1970-es, '80-as években jött létre. Amikor 2007-ben idejöttem, itt is, ahogy minden nagy közkönyvtárban, már létezett a részleg.

– *Mi tartozik a részleghez?*

– Mint mondtam, 1952-vel bezárólag minden: nyomtatványok, újságok és kéziratok. Nálunk a legrégebbi darab egy 1460-as ősnomtatvány.

– *Hogyan alakult ki a gyűjtemény?*

– Hasonlóan más könyvtárak állományához. A XX. század elején már volt egy gyűjtemény, majd miután a kommunisták államosították az egyházi vagyont, a könyvek nagy része, ha el nem égették őket, közintézményekhez, könyvtárakba vagy múzeumokba került.

– *Jelennek még meg régi könyvek a piacon?*

– Igen, bár egyre ritkábban. Legutóbb a feketetői vásáron láttam néhány XVIII. századi példányt, bár azok nem voltak túl értékesek. Vélhetően létezik a régi könyvek feketepiac, de ebben nem vagyok otthon. Nekünk, ha vásárolni akarunk, azt valamilyen más közintézményen vagy antikváriumon át kell megtennünk, illetve könyvadományokat is fogadhatunk magánszemélyektől.

– *S vannak, akik adományoznak könyvet?*

– Igen, legutóbb tavaly kaptunk egy elég nagy magánkönyvtárat, egy volt rendőrpáncsnokét, abban voltak 1850 után kiadott könyvek, ezek kerültek a régi könyvek közé.

– *Mi a teendő, ha valaki adományozni akar?*

– El kell jönnie a könyvtárba, hogy lássuk, nincs-e másik példányunk az adott kötet(ek)ből. Ha nincs, elkészítjük a szükséges iratokat, leltározzuk a könyveket, és a megfelelő gyűjteményekbe helyezük el őket. Azért az ilyen jellegű adományozás ritka, a régi könyvek értékesek, és mindenki nyerni akar rajtuk. Bár az elmúlt években hoztak 1900 után kiadott könyveket, amelyeket nagyon réginek gondol

(folytatás a következő oldalon)

Régi könyvek büvöletében

(folytatás az előző oldalról)

▶ tak a tulajdonosaik, ritka a valóban értékes és fontos kiadvány; ezt meg kellett mondanunk a behozott könyvek tulajdonosainak is.

– *Melyek a legrégebbi kiadványok a részlegen?*

– A legrégebbi egy 1460-as kiadású, latin nyelvű ősnyomtatvány, amelyet már említettem, a *Defensorium curatorum contra eos qui privilegiatos se dicunt*. Ez egy Párizsban nyomtatott vitairat, dominikánus és ferences szerzetesek, valamint a püspököknek alárendelt papok közötti disputáról szól, melynek tárgya az egyházi vagyon. Egy másik ősnyomtatványunk Robertus Caracciolus prédikációnak gyűjteménye, ez vélhetően 1483-ban jelent meg, és van még egy 1479-ben Velencében, illetve egy 1493-ban Nürnbergben kiadott ősnyomtatványunk.

– *Milyen nyelvű könyvek vannak a részlegen?*

– Legtöbbjük latin, magyar, cirill ábécével írott román, német és francia nyelvű. Van néhány héber nyelvű könyv, olasz és angol már kevesebb.

– *Ha választania kellene a könyvek között, ön melyiket választaná?*

– Nehéz lenne megmondani, hiszen mind-egyiknek megvan a maga szépsége, üzenete. Hozzám közel áll Varlaam moldovai metropolita szentbeszédeinek 1643-ban kinyomtatott gyűjteménye (*Cazania lui Varlaam*), róla tanulmányt is írtam, ami előbb egy folyóiratban, majd a saját kötetemben is megjelent. De ott van Gheorge Șincai, Petru Maior munkája, ők az erdélyi iskola (*Școala Ardeleană*) vezetői. Valójában mindegyik könyvhöz kötődöm, ami a kezembe kerül. Nyilván a teológia és a történelem közelebb áll hozzám, de nem tudnék a könyvek között választani.

– *Ismeretterjesztő videókat is készít, ezek a könyvtár Facebook-oldalán láthatók. Hogyan választja ki a bemutatott könyveket, kéziratokat?*

– A kezdeményezés a vezetőség volt, a vilájárvány miatt alkalmazkodni kellett a helyzethez. A kisfilmekhez kell a megfelelő pillanat és könyv, azaz például egy évforduló, vagy ha én találok valamilyen érdekességet egy könyvben, amellyel dolgozom, akkor szeretném továbbadni az üzenetet. Készítet-

tünk például videót Petru Maior halálának 200. évfordulója kapcsán, beszélünk Mihai Eminescuról és a *Familiáról*, Bartók Béláról most tervezek egy videót. Szívesen mutatom be ezeket, hiszen a könyvtári kötetek nem jutnak el mindenkire. Voltaképpen a könyvtár egyik szerepe is az lenne, hogy ismeretekhez juttassa az embereket; a könyvek a kulturális és spirituális feltöltődésben is segítenek. Erkölcsi kötelességnek is érzem, hogy megmutassuk a világnak, ha nálunk van valami, ami kötődik például Szacsvey Imréhez, Petru Maiorhoz vagy más személyiséghez, fontos eseményhez.

– *Nemcsak kulturális, de anyagi értékekről is beszélünk. Bárkinek szabad bejárása van a részlegre?*

– Elméletileg igen, a könyvtár közintézmény, de mivel valóban több értelemben is értékes könyvekről van szó, nem mindenki tanulmányozhatja őket. Akik kutatási céllal érkezők, például történészek vagy teológusok, azoknak ki kell tölteniük egy formanyomtatványt, és annak alapján kapják meg a könyvet az olvasóteremben.

– *Miként kell kezelni egy régi könyvet?*

– Már a járvány előtt is kesztyűben, maszkkal lehetett őket megnézni, ezek a szabályok a pandémia előtt is érvényesek voltak a könyvek állagának és a saját egészségünknek a megőrzése végett. Fényképezni például csak vaku nélkül szabad, de a teljes szabályzatot bárki elolvashatja nálunk.

– *Mit tartana még fontosnak elmondani?*

– Nagyon fontosak az olvasóink is. A részlegünkön körülbelül 120 ezer könyv, régi újság és kézirat van. Ezek iránt kevesen érdeklődnek, de ők – történészek, teológusok, újságírók – szinte családtagoknak tekinthetők. A legtöbbet egyébként a régi lapokat, a *Nagyváradot*, a *Nagyváradai Naplót* vagy a *Friss Újság* kollektívát nézik. Emellett van egy, csak Biharról szóló gyűjteményünk, 1800 és 1950 közötti kiadványok, nagy részük magyar nyelvű, ezeket általában a monográfiák készítéséhez tanulmányozzák. A magyar, román és latin nyelvű forrásokat keresik ilyenkor, Borovszky Samu, Fényes Elek vagy Petre Dejeu munkáit, s így lépésről lépésre elkészül például egy-egy település monográfiája.

Fried Noémi Lujza

Búcsúzkodás premierekkel és könyvbemutatókkal

A *Búcsú a Szigligeti Stúdiótól* elnevezésű rendezvénysorozat beharangozójában azt olvashattuk: „méltó módon szeretnénk búcsúzni attól a közösségi alkotóműhelytől, amely a nagyváradi magyar színházi, irodalmi, hagyományörző és művelődési életnek jelentette otthonát”. A nagyváradi Szigligeti Színház mindent meg is tett a méltó búcsúzás jegyében és ennek égése alatt. Színházi premierekkel, könyvbemutatókkal várták a nagyérdemű publikumot.

Egy időre bezárja ugyan kapuját a Szigligeti Stúdió a Szilágyi Dezső utcai Sonnenfeld-palotában, ám a sok jó élmény, a megannyi emlékkép addig is velünk marad, bármikor felidézhető. Remélhetőleg csakugyan egy időre kellett búcsúzni a stúdiótól, és az építkezés-átalakítás után visszatérhet oda a teátristák különleges világa.

Szép és hangulatos avatóünnepség volt

A szerző felvétele

Egy kis stúdiótörténet

Miért is a búcsú? Aki esetleg addig nem értesült róla, ugyancsak az esemény beharangozójából megtudhatta: „A Szigligeti Színház és közönsége egy időre búcsúzni kényszerül a Sonnenfeld-palotától... Itt, ahol egykor *A Holnap* antológiát, megannyi klasszikussá vált irodalmi alkotást és a méltán híres Peceparti napilapokat nyomtatták, mi, nagyváradi, Bihar megyei és partiumi színházbarátok történelmet írtunk! Nyolc évvel ezelőtt mellénk álltatok, és a TI segítségetekkel sikerült visszaadnunk a városnak ezt a páratlan múlttal bíró épületet. A ti bizalmatokkal és anyagi támogatásokkal belaktuk ezt a teret, és vállt vállnak vetve, közös munkával új életet adtunk neki. Most új fejezet nyílik a Sonnenfeld-palota történetében, hiszen az Iskola Alapítvány (az építmény új tulajdonosa – szerk. megj.) olyan modern kulturális központtá alakítja át az épületet, amely a városközpontban a magyar

(folytatás a következő oldalon)

Fotók: Vigh László Miklós

„Ebben a városban támogatják a sajtót, a kultúrát”

Búcsúzkodás premierekkel és könyvbemutatókkal

(folytatás az előző oldalról)

lakosság érdekeit szolgálja majd. Reméljük, az átalakítás végeztével visszatérhetünk, és még jobb körülmények között, azonban változatlan szabadsággal folytathatjuk érték- és közösség-teremtő munkánkat!”

2015. szeptember 18-án avatták fel a Sonnenfeld-palota udvarán található, egykori nyomdaépületből, a nézők és vállalkozók adományaiából kialakított Szigligeti Stúdiót. „Mert, ugye, kell egy hely. Egy tér. Játéktér. Élettér. (Stúdió)térhódítás. A nagyvárad Szigligeti Színház méltán ünnepelt szeptember közepén, hiszen új kulturális létesítményt sikerült létrehoznia. (...) A Szigligeti Színháznak roppant nagy szüksége volt már egy megfelelő stúdióra, ahol előadásokat tarthatnak, nem utolsósorban pedig próbálhatnak a művészek. A Szigligeti Stúdió létrejöttéhez kellett egy-két jó ötlet, valamint összefogás, csapatmunka és lelkesedés” – írtam akkor a *Várad* folyóiratban megjelent tudósításomban.

A színház vezetősége 2013-ban kezdett tárgyalni az impozáns épület tulajdonosával, Sonnenfeld Gáborral és az azóta elhunyt Friedländer Ádámmal. Remek lehetőség adódott a teátrumnak. A tulajdonosok jó mecénásként álltak hozzá a tervhez, lemondtak a bérleti díjról. A Fekete terem kísérleti jelleggel már a stúdióavató előtti évadban megnyitották. Itt mutatták be az *Elektra* című mozgásházai produkciót (rendező: Györfi Csaba) és az *Ibusár* című Parti Nagy Lajos-darabot (rendező: Szabó K. István). Ugyancsak itt láthatott a közönség néhány vendégelőadást is az Infinite Dance Festival és a HolnapUtán Fesztivál keretében. Mindemellett próbatérnek is használták a helyiséget, amely épp akkora, mint a kőszínház nagyszínpada. A Fehér terem (ezt a már említett avatóünnepségen tekinthették meg először az érdeklődők) multifunkcionális. Lehetett itt tartani előadásokat, próbákat, továbbá különféle rendezvényeket, kiállításokat, könyvbemutatókat, koncerteket, irodalmi esteket stb. Egy büfét is kialakítottak a szép, tágas helyiség egyik sarkában, valamint innen nyílik a művészeknek kialakított pihenőszoba.

Együtt ünnepelték meg tehát az elegáns és modern Szigligeti Stúdió felavatását a Szigligeti Színház három truppja, a Szigligeti Tár-

Well, this is Shit

sulat, a Nagyvárad Táncegyüttes és a Lilliput Társulat, valamint a váradi színházkedvelők. A Fekete teremhez vezető folyosón rögtönzött tárlatot lehetett megsejtelni: fényképeket, mozzanatokot arról, milyen volt, és milyen lett az épületrész, miként munkálkodtak a művészek és a műszaki személyzet a felújítás során (nem ijedve meg a kétkezi munkától, nem kis lelkesedéssel, kalákában dolgoztak a színházak azért, hogy legyen végre mihamarabb stúdió), milyen előadásokat játszottak eddig a Fekete teremben.

Téglajegyet is vásárolhattak a színházkedvelők, mégpedig a *Daraboló* elnevezésű, Hunyadi István színművész által rendezett felolvasószínházi estek alkalmával. Mindazon adományozók neve, akik téglajegyet vásárol-

Jelenet *Az ember tragédiájából*

tak, a Fehér teremben elhelyezett táblákra került.

„A nézelődés, csevegés, bográcsozás, pezsgőzés közben beesteledett. Egy emeletes torta is elővarázsolódott. Kigyúltak a fények. Nemcsak a süteménykreáció, hanem a Fehér terem főbejárata fölött is. Fekete táblán fehér felirat: Szigligeti Stúdió” – ezek a *Váradban* megjelent beszámoló befejező sorai.

És a felavatás után valóban pezsgett az élet mostanáig. Tárlatnyitók, könyvmaratonos események, jótékonyági koncert, a színészek fellépései, karitatív süteményvásár, meg még rengeteg minden. Az egyik jótékonyági akción például Holló Cs. Kinga képzőművész által rajzolt csuprokat lehetett vásárolni. Az egyik ibrik most is az íróasztalomat díszíti, rajta rollerező lókutya, a felirat pedig: „Irány a stúdió!” Az is szép emlék, amikor a *Senki madara* premierje előtt a Fehér teremben origamiztunk, az esemény végén pedig a piros papírdarvak felszabadultan röpdöstek az életfán.

Átiratban mutatták be Madách drámáját

A földszinti rész után az emeleti termek rendbetétele-kialakítása, majd „birtokbavétele” következett, e helyiségekben is különféle tevékenységek zajlottak. Amikor a járványhelyzet engedte, tavaly és idén is tartottak előadásokat.

Azon a szeptemberi stúdióavatón Nagy Károly, a Sonnenfeld-palota tulajdonosainak jogi képviselője hangsúlyozta: az építménynek mindig is volt kulturális jellege. A Sonnenfeld família híres patrónus volt Nagyváradon. Bízunk benne, hogy ez a kulturális jelleg az átalakítás után is megmarad...

Az ember tragédiája súlyos könnyedséggel

Két premier is volt a *Búcsú a Szigligeti Stúdiótól* elnevezésű rendezvénysorozat keretében. Először a Madách Imre *Az ember tragédiája* című drámai költeményéből készült átiratot mutatta be a nagyvárad Szigligeti Színház Szigligeti Társulata. Az előadást Tasnádi-Sáhy Péter jegyezte dramaturgként és rendezőként egyaránt, az alkotócsapat célja pedig, hogy a fiatalok számára tegye hozzáférhetővé a magyar nemzeti irodalom egyik kiemelkedő alkotását. A rendező-dramaturg megfogalmazása a beharangozóban: „Nagyon fontosnak tartottam, hogy az előadás oktatási segédletként működhessen, tehát a mű szerkezete szinte sértetlen, végigmegyünk a 15 színen, illetve a tételmondatok is mind elhangzanak, persze sok helyen egyszerűsítettem, sűrítettem. Ez már azért is szükséges, mert a teljes szöveg négy, négy és fél órát követelne magának, mi pedig szeretnénk 80-90 percen elférni. A történelem helyett az emberi viszonyokra igyekeztem áttenni a hangsúlyt, nálunk nem Lucifer, hanem egyértelműen az ember a főszereplő, illetve Madách nőkhöz való viszonya is kapott egy erős ironiával kezelt idézőjelet.”

Az ifjúsági előadás jól érthető, (látszólag) könnyed módon jeleníti meg ezt a fajsúlyos drámát. Ahogy váltakoznak a jelenetek, változnak a színek, cserélődnek az Ádámok, Évák és Luciferek. A szövegbe beépül hol egy Adyverssor, hol egy mai, modern mondat (például Éva Ádámnak: „Te vagy az egyetlen pasi a Földön, túl sok opcióm nincs”). Sok ötlet, játékoság és humor teszi pörgőssé az előadást. ➤

(folytatás a következő oldalon)

Búcsúzkodás premierekkel és könyvbemutatókkal

(folytatás az előző oldalról)

➤ Néha *Az emberke tragédiájának* humora is megtalálható a játékokban. De nem silányul, nem vész el a mondandó, a tartalom; a néző elgondolkodhat sok mindenben. A falanszter jelenet aktuálisabb nem is lehetne. Fura létezés a mátrixban, a digitális térben. A valóság olyan, hogy az emberek inkább az internetre költöztek... Ismerős állapotok, ugye? És végül a küzdelem, biztatás és bizakodás mellett marad a kétely, a megválaszolatlan kérdés: mi vár a következő nemzedékre, Ádám és Éva gyermekére? Neki jobb lesz?

Támogatott kultúra és példás állatkert

No, de ugorjunk át egy másik színre, „szaladjunk át egy másik korba”. A következő premier *A tigris* című előadás volt. Gianina Cărbunariu drámáját Tóth Tünde rendezte.

2011. december 13-án a szebeni állatkertből az etetője gondatlansága miatt elszabadult egy tigris. Az állat órákig csatangolt a városban, míg a rendőrökből, vadászokból és állatkerti gondozókból álló csapat bekerítette és lelőtte altatóinjekcióval. Cărbunariu áldokumentum-drámájában a Mihaela nevű nőtény-tigris városi portyájáról a város közösségének különböző tagjai beszélnek sajátos nézőpont-

Szotyori József
és Trabalka Cecília
A tigris egyik
jelenetében

jukból. Így a dráma a kortárs európai és romániai társadalom működésének keresztmetszetét is nyújtja.

Tóth Tünde rendező ekként fogalmazott a bemutató előtti beharangozóban: „*A tigris* című szöveget a Színház folyóirat internetes portálján olvastam először, és azonnal megfogott egyrészt a darab szerkezete, másrészt az éles társadalomkritika, harmadrészt pedig az, hogy elsősorban színészként nagyon sok lehetőséget láttam benne.” A rendezői koncepcióval és próbafolyamattal kapcsolatban kifejtette: „Laza asszociációk füzére maga az előadás, a burleszk és az abszurd között lavírozunk. Sokat beszélgettünk a színészekkel arról, hogy mit gondolnak a szöveg által felvetett problémákról. Mindennek megvizsgáltuk a színét és a fonákját. Alapvetően jó kedélyű próbafolyamat volt, s reméljük, ebből valamit át tudunk adni majd a közönségnek.”

Tóth Tünde mindenre odafigyelve, a tőle megszokott érzékenységgel rendezte meg a történetet. A jelmezek a burleszk jelleget erősítik, később a ketrecbe zárt „jelmeztelenség” az abszurdan realizisztikus hangulatot erősíti. A zenék szintén igencsak fontosak és jók. A színészek pedig (minden túlzás nélkül) briliroznak. Táncolnak, énekelnek, játszanak, meghozza csuda jól. Jócskán van ebben a történetben társadalomkritika, meg persze játék a javából, és néha afféle színház a színházban is. Minden színész több szerepet is alakít, hiszen sokan találkoztak az elkódorgott tigrissel. Interjú készül a taxissal, a hajléktalanokkal, akik még piával, vizezett szesszel is megkínálnák új cimborájukat, ahogy ők nevezik, Bundát. Aztán mesélnék a külföldi turisták meg a szövegeiket „finomító” tolmács, a főtéri galamb és a varjú, a megkeseredett nyugdíjas, a nyársat nyelt tanár, a számokba „fojtott” banktisztviselő, a vagány bunkó úgazdag s a macája, a sürgősségi osztály orvosa és sokan mások. Mihaelát, a kelekótya és kíváncsi tigrlányt igazából csak Costică bá, a gondozó próbálta óvni az odakünnitől, a világ veszélyeitől.

Az egyik jelenetben az épp a tigristörténetet mesélő színész a *Várad* folyóirat decemberi lapszámát tartja a kezében. Merthogy: „Ebben a városban támogatják a sajtót, a kultúrát”. E mondat több ízben is elhangzik. Igen, megta-

Dimény Levente,
Trabalka Cecília,
Tótós Ádám,
Sztotyori József,
Balogh Attila
A tigris című
előadásban

pasztaltuk, akinek van füle a hallásra, érti... S aztán szólhat a dal: „Well, this is Shit...”

Legvégül a vadaskertben lévő állatok mesélnek. Arról, hogy az emberekkel nehéz szót érteni. Meg arról, hogy „mi példás állatkert vagyunk”. És hogy „általában jól vagyunk, sőt kitűnően”. Vagy mégsem?

Hétköznapi emberek

A tigris premierje utáni napon Gianina Cărbunariu *Hétköznapi emberek* című kötetét mutatták be a Szigligeti Stúdióban, szintén a *Búcsú a Szigligeti Stúdiótól* című eseménysorozat részeként, ennek társszervezője a Varadinum Kulturális Alapítvány volt. A kortárs román és európai drámairodalom egyéni hangú írójának négy, magyar nyelvre lefordított művét tartalmazó könyv a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem Kiadójának gondozásában jelent meg, a Studium Prospero Alapítvány és a Communitas Alapítvány támogatásával.

A DramArt sorozat első kötetének bemutatójára online jelentkezett be a szerző, Gianina

Cărbunariu, Bozsódi-Nagy Orsolya irodalmi titkár beszélgetett vele. A rendező, dramaturg szólt arról: számára már rendezői pályafutása legelején természetes volt az, hogy nem előre megírt, klasszikus darabokat fog színpadra alkalmazni. Ebben a meggyőződésében nem volt egyedül: pálya- és kortársaival így hamar kialakították azt a munkamódszert, amely mindmáig meghatározza az általuk létrehozott produkciónkat. Ennek a módszernek a lényege, hogy a tulajdonképpeni próbafolyamatokat egy dokumentációs időszak előzi meg, az így gyűjtött anyagokból pedig a társulat improvizációi alapján maguk az alkotók készítik előadást. A *Hétköznapi emberek* című kötetbe ezeknek az előadásoknak a szövegei kerültek bele.

„A szerkesztők a szövegek egy verzióját kapták meg” – közölte Gianina Cărbunariu, utalva arra, hogy a szövegek az előadásokkal együtt szervesen változnak. Boros Kinga, a kötet egyik szerkesztője, a Cărbunariu által rendezett *20/20* című előadás dramaturgia ennek kapcsán megjegyezte: a szöveg időben radikális változásokon ment keresztül.

Csűrös Réka, a *madybaby.edu* és *A tigris* című produkciónk fordítója elmondta: bár az előadások a román kortárs valóság elemeiből építkeznek, globálisabb, általánosabb jelentőségük van. Ezt erősítette meg Cărbunariu is, hozzáfűzve: amikor *A tigris*t Svédországban mutatták be, a nézők ugyanannyira magukénak tekintették a történetet, mint az ősbemutató közönsége Nagyszebenben.

A beszélgetés végén Albert Mária szerkesztő arról beszélt: Cărbunariu köteté az első a DramArt-sorozatban, amelynek célja, hogy magyar, román és angol nyelvű fordításköteket közöljön kortárs erdélyi magyar és román szerzők műveiből.

Tóth Hajnal

Madách Imre: Az ember tragédiája (átirat)

Játsszák: Kocsis Anna, Tasnádi-Sáhy Noémi, Pitz Melinda, Scurtu Dávid, Szabó Eduárd, Hunyadi István

Rendező, dramaturg: Tasnádi-Sáhy Péter

Díszlet- és jelmeztervező: Florina Bellinda Vasilatos

Ügyelő: Vajda Zoltán

Gianina Cărbunariu: A tigris – mockumentary

Fordító: Csűrös Réka

Szereplők: Balogh Attila, Dimény Levente, Sztotyori József, Tótós Ádám, Trabalka Cecília

Rendező: Tóth Tünde

Díszlet- és jelmeztervező: Florina Bellinda Vasilatos

Ügyelő: Joó Emília

Könyv- és lapbemutató

Három új könyvet és a Holnap Kulturális Egyesület kiadásában megjelent *Újvárad* című lap első számát mutatták be március 8-án délután a *Búcsú a Szigligeti Stúdiótól* című programsorozat részeként.

A Szigligeti Stúdió Fehér termében összegyűltek a beszélgetést moderáló **Biró Árpád Levente**, a nagyváradai Szigligeti Színház kommunikációs felelőse köszöntötte, ő egy személyben az új lap Kultúra rovatának szerkesztője is. **Simon Judit**, a Holnap Kulturális Egyesület (HKE) vezetője és **Szűcs László** főszerkesztő mellett online kapcsolódott a beszélgetésbe **Demény Péter**, az egyik bemutatott kötet szerkesztője, valamint szót kaptak az új lap szerkesztői, rovatvezetői is, **Kemenes Henriette**, **Magyari Sára** és **Tasnádi-Sáhy Péter**.

Először a nagyszalontai **Dánielisz Endre** *Galíciától a Garda-tóig* című könyvét mutatták be, ez a szerző édesapjának naplójából, illetve a hiányzó lapok utólag, beszélgetések során rekonstruált tartalmából állt össze, alcíme: *Napló az első világháború éveiből*. **Fám**

Erika *Halló Juli!* című kisregénye két, családban élő, középosztálybeli asszony telefonbeszélgetéseit tartalmazza. Az egyik nő tájainkon él, a másik Amerikában, s egymást óvják az elmagányosodástól.

Péter I. Zoltán *Régi képeslapok, régi történetek*. *Nagyvárad* című, posztumusz könyve egy sorozat harmadik kötete. A *Régi képeslapok, régi történetek*. *Nagyvárad-Olaszi és Régi képeslapok, régi történetek*. *Nagyvárad-Újváros* című könyvekhez képest rendhagyó kötet, mondta Szűcs László, mivel nemcsak városrészekről, hanem egész Nagyváradról tartalmaz képeket, történeteket. A kötet túlmutat Péter I. Zoltán megszokott időkeretén, ő általában a Monarchia korával foglalkozott, rendszerint 1919-ben, Ady Endre (másik fő témája) halálának évében zárulnak könyvei, míg ebben a kötetben ennél későbbi képek is találhatóak, illetve néhány középkori illusztráció is megjelent.

Végül az *Újvárad* című lapot mutatták be készítői, s az is elhangzott, hogy mind a lap, mind a HKE bemutatott kötetei kaphatók lesznek a nagyobb erdélyi könyvesboltokban, illetve az újdonságok és a régebbi kötetek megrendelhetők lesznek az egyesület aholnap.ro honlapján.

Fried Noémi Lujza

Demény Péter online jelentkezett be, élőben Biró Árpád Levente, Simon Judit és Szűcs László beszélgettek

Búcsú Kinda Pétertől

Március közepén újból szomorú hír érkezett: Kinda Péter gordonkaművésznek 68 esztendőskorában véget ért földi vándorlása. Negyvenöt évig volt a Nagyváradi Állami Filharmonia szimfonikus zenekarának a nagybőgőse, nyugdíjba vonulása után is, 2020 decemberéig, értékes, aktív tagként tevékenykedett a zenekarban. Mindemellett jó néhány esztendőn át Trifán László gitáros, dalszerző, képzőművész (aki 2019 januárjában, 63 évesen távozott e földi létből) hűséges zenésztársa és jó barátja volt. Több ízben is megzenésítették váradi vagy Váradon alkotó, alkotott szerzők verseit, verseket, amelyek inspirálták őket, amelyekben megtalálták a muzsikát, és csodaszép dalok születtek. Rengetegszer muzsikált a duó a Tibor Ernő Galériában (és másutt is persze) különféle kulturális eseményeken, tárlatnyitókon, könyvbemutatókon, irodalmi esteken. Régi Metropol Group-dalokat is játszott ez a két nagyszerű zenész.

A közösségi oldalon, valamint a gyászjelentésekben sokan emlékeztek meg szomorú szívvel Kinda Péterről. Egykori alkotótársak, barátok, ismerősök. A bazilika Szent László ének- és zenekara nevében Kristófi János Zsigmond karnagy ekként fogalmazott: „Évtizedeken át szolgálta töretlen lelkesedéssel és hűséggel a bazilika együttesét. Ez idő alatt számtalan szentmisén és koncerten adta tudása és művészete legjavát, Isten dicsőségét hirdetve. Szelíd mosolyával, humorával, szerénységével és kedvességével mindannyiunknak példát mutatott.” Tóth Ágnes író, költő, újságíró megemlékezett arról, hogy a Trifán–Kinda duó milyen lelkesedéssel, örömmel készítette el a *Macskadomb* című, gyermekdalokat (Ági megzenésített verseit) tartalmazó albumot, s azt sok helyütt be is mutatták.

Lapozgatom otthon a fotóarchívumomat és a képzeletbeli emlékkönyvemet. Megannyi szép mozzanat, kedves emlékkép, gyönyörű,

Fotó: Tóth Hajnal

zenés pillanat. Kinda Péternek olyan derűs, kifinomult volt a zenéje, mint amilyen ő maga, az egész egyénisége. Mindig tudott mosolyogni, mindig volt néhány kedves szava. Búsító érzés, hogy most már ő is az égi zenekarban játszik több más remek zenész társaságában. Trifán Lacival már biztosan új dalokat komponálnak, szépitve, jobbitva a szférák zenéjét. Nekünk megmaradnak az e földi vándorút során létrehozott dalok és az emlékek...

Tóth Hajnal

„Ajándék számomra, hogy itt lehetek”

Beszélgetés Domahidi Katával, a Nagyváradi Állami Filharmónia fiatal csellistájával

Domahidi Kata marosvásárhelyi zenészcsaládból származik: édesanyja az ottani filharmónia csellistája, nővére fuvolázik, a két húga hegedül, édesapja pedig református lelkipásztor.

2020-ban végezte a kolozsvári Gheorghe Dima Zeneakadémiát, és a nagyváradi filharmonikus zenekarhoz szerződött. Nagyon jól érzi itt magát, s a várost is hamar megszerette.

– Fordítsuk meg a hasonló beszélgetések időrendiségét, induljunk el a jelenből visszafelé, elérkezve majd a kezdetekhez. Vagyis mindenekelőtt az érdekelne, hogy miért Nagyvárad? Mennyire ismerte a várost, a ze-

nekart, tehát úgy jött, mintha hazamenne, vagy épp fordítva, az abszolút újdonság várását várva?

– Jártam már a városban, mert vannak itt rokonaink, de általában csak átutaztam Váradon. Tehát semmiképpen sem mondhatom, hogy ismertem a várost. Ez volt a helyzet a zenekarral is: tudtam róla, de koncertezni még nem hallottam őket. Ismertem viszont régebbiről a szintén marosvásárhelyi származású Nagy Kálmán koncertmestert, ő mondta, hogy szükség volna egy csellistára a zenekarban, és ezt megerősítette Kurucz Tibor, a művészeti igazgatónk is. Hárman jöttünk friss alkalmazottak, én nagyon izgultam az első próba előtt, nagyon kedves gesztusnak tűnt, hogy nyilvánosan bemutatnak minket a zenekarnak, és valóban azt éreztem, életem egyik mérföldkövéhez érkeztem el. Nagyon kedvesen fogadtak, a közönség csakúgy, mint a zenekar. Sokat jelentett nekem ez a nyitottság szakmailag és érzelmileg. Hálás vagyok, hogy a már egy éve tartó bizonytalan járványhelyzet ellenére én lehetőséget kaptam a zenekarban elhelyezkedni. Túlzás nélkül mondom, az elmúlt év egyik legszebb ajándéka, hogy itt lehetek.

– Amikor végzett, már javában dúlt a pandémia. Zavarta-e a záróvizsga menetét?

– Hogyne zavarta volna! Online államvizsgáztunk, főhangszerből és kamarazenéből felvételt kellett beküldenünk, az államvizsgadolgozat megírása és megvédése szintén online történt, furcsa helyzet volt. A szakmában való elhelyezkedést remélni se mertem. Úgy terveztem, elvégzem a mesterit is, közben hátha javulnak majd a közállapotok. Váratlanul ért e lehetőség, de valahányszor rá gondolok, mindig eltölt az a bizakodás, ami első perctől is lelkesített, ahogy megérkeztem Váradra. Természetesen még keresem a helyemet, hiszen épp

csak elindultam a szakmai kiteljesedés útján. Nagy szerencsém van a más városokhoz képest már-már zavartalannak mondható váradi kulturális élettel, tehát szó sincs helyben topogásról. Nem ritka, ha máshol tartózkodó barátokkal, ismerősökkel beszélek telefonon, s mondom, hogy most már indulnom kellene, mert koncert van, azt mondják: „Milyen jó neked, hogy van koncert”. Csak ez a maszkviselés nagyon zavar, mert eleinte voltak kollégák, akikkel meg sem ismertük egymást, hisz csak félig látszik az arcunk. Azzal szoktunk viccelni, hogy „félemberek” vagyunk.

– *Nem érdemes bosszankodni, mert talán csak nem tart már nagyon sokáig ez a megkötöttség. Azt ajánlom, térjünk vissza a zenéhez, és közelítsünk a kezdetek felé. Említette, hogy édesanyja hivatásos zenész, és mindhárom testvére is ezt a pályát választotta. Tehát veleszületett adottság a zenei hajlama, ugye?*

– Igen, ötödik osztálytól jártam a művészeti iskolába, Kasléder Judith volt az első tanárom, ő indított el ezen az úton. Én mindig több mindent szerettem ugyan csinálni: volt közben néptánc, jártam a színi körbe, tagja voltam egy zenecsapatnak, ahol énekeltem, aztán a nyolcadik osztály végén kellett az igazi pályaválasztás felé megtennem a lépéseket. A szüleim mondták, hogy ők semmire nem kényszerítenek engem, az én életemről nekem kell döntenem. És döntöttem – így. Amit soha egy pillanatig sem bántam meg, holott időnként voltak a hullámhegyek mellett hullámvöl-

gyek is, de hát ilyen az egyéniségem. Mindig felálltam és mentem tovább, bár éreztem többször úgy is, nem tudok a saját falaimon túllépni. Emiatt is jöttem kicsit félve el otthonról, de éreztem, hogy szükségem van a változásra ahhoz, hogy olyanná váljak, amilyenné mindig is akartam volna, vagyis teljesen magabiztosá nemcsak a hangszeremen, de az élet legkülönbözőbb szeleteiben is. Annak viszont máris teljesen tudatában vagyok, hogy ez a bizonyos kiteljesedés mindenképpen igényli a saját hibáim elfogadását ugyanúgy, mint a környezetemét. Ez nagyon fontos számomra.

– *S akkor a „kulcskérdés”: marad-e a nagyváradi zenekarnál?*

– Ez számomra nem kérdés: szívesen vagyok itt! S ha még távol állok is a kiteljesedett csellóművészettől, jelenleg ennyit tudok nyújtani, nem tettem, mert nem is tettem kevesebbet. Köszönöm a közönség érdeklődését, a rendszeres, heti megjelenést, és nagyon köszönöm a kollégák kedves befogadókészségét. Vannak köztük, akiket ismertem már otthonról, az egyetemről, de akiket nem ismertem, azok is kedvesen fogadtak. Apró kis gesztusokból tűnik ki, hogy érdek nélkül kedvesek, ha kell, kisegítenek egy ceruzával vagy a belépőkártyával, s ezek a kis gesztusok is nagyon sokat számítanak. És megszerettem a várost is, úgyhogy szerintem olyan közegbe, olyan körülmények közé kerültem, amik velem együtt alakulnak, ugyanakkor alakítanak is. Hálás vagyok érte.

Molnár Judit

Járványmérleg

Gazdasági mérleget vontak a BBTE közgazdászai egy évvel a koronavírus-járvány romániai megjelenése után. Az összefoglalót a kolozsvári tudományegyetem Kommunikációs és PR-irodája juttatta el szerkesztőségünkhöz.

A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karának hatfős, magyar tagozatos kutatócsoportja az új típusú koronavírus-járvány első szakaszában elindította a *COVID-19: Romanian Economic Impact Monitor* (econ.ubbcluj.ro/coronavirus) nevű kutatási projektet. Ezzel valós időben követik a járványhelyzet és a gazdaság alakulását, emellett rövid és középtávú előrejelzéseket készítenek a romániai gazdaság várható alakulásáról. Egy évvel az első romániai fertőzés kimutatása után, február végén összefoglalták az eltelt 366 nap legfontosabb következtetéseit.

A járványhelyzet alakulása

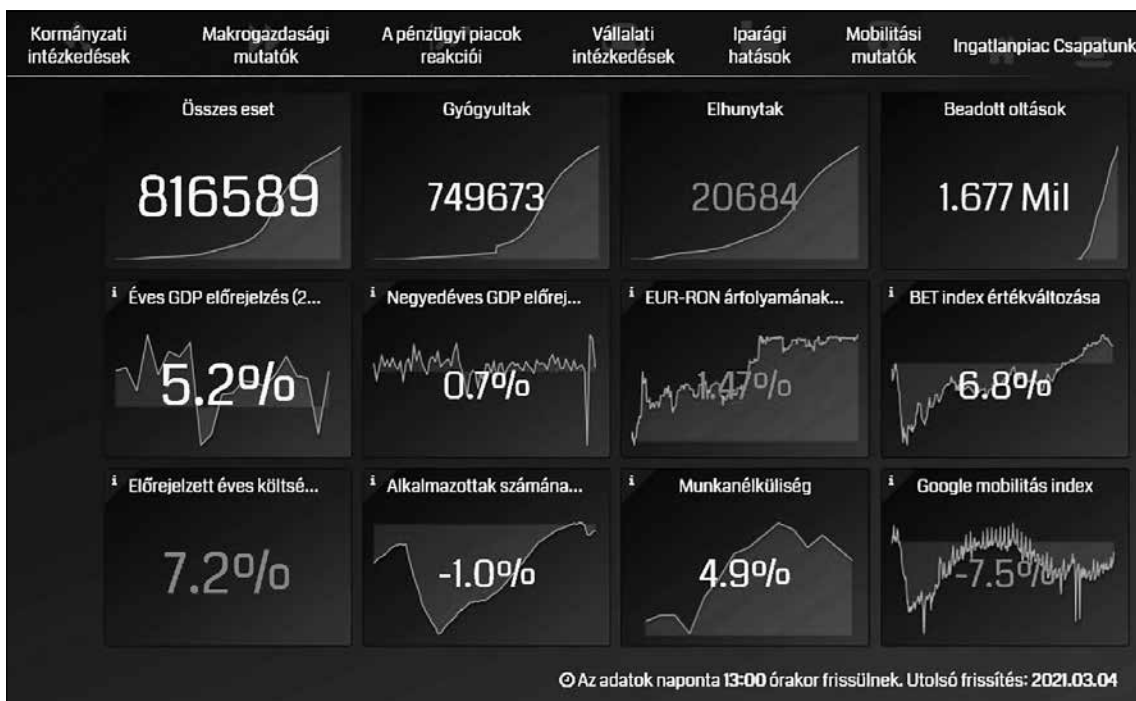
A koronavírus-járvány első éve két fő hullámban érkezett Romániába. Az első hullám során, a 2020. február–augusztusi időszakban

az aktív esetek száma 17 000 fölötti maximumot ért el, a napi megbetegedéseké pedig az 1500-at is meghaladta a csúcsideszakban. A második hullám a 2020. szeptember – 2021. februári időszakban bontakozott ki, ekkor az aktív esetek száma már a 116 000-et is meghaladta, a napi megbetegedéseké pedig 10 000 fölött tetőzött.

A járvány egy éve alatt összesen 795 732 fertőzöttet regisztráltak Romániában, ebből 736 020 személy meggyógyult, 20 233 elhunyt; az aktív esetek száma 2021. február 26-án 38 056 volt. Ugyanaddig a napig összesen közel 1,5 millió oltást adtak be az országban a Pfizer–BioNTech, a Moderna és az AstraZeneca gyártmányából, és több mint 613 ezer személy a második dózist is megkapta, ezáltal védettséget szerezve a koronavírus ellen.

Európában egy harmadik hullám volt kialakulóban idén februárban, ez azóta Romániát is elérte. Az egészségügyi minisztérium már bejelentette, hogy készül a harmadik hullámra, ugyanis elég nagy a valószínűsége annak, hogy a brit és dél-afrikai vírusváltozat Románia lakosságának körében is elterjedjen. A legtöbb hazai járványügyi szakember a harmadik hullám kezdetét március végére, április elejére prognosztizálta.

A projekt nyitó weboldalán található legfontosabb mutatók egy évvel a koronavírus romániai megjelenése után

Kormányzati intézkedések

A 2020-ban meghozott kormányzati és pénzügyi intézkedéseknek a gazdasági válsághelyzet enyhítése volt a céljuk. Olyan intézkedések jelentek meg, mint a kényszer-munkanélküliség, egyes adók és illetékek befizetési kötelezettségének elhalasztása, az állam által 80 százalékban garantált vállalati hitelek bevezetése, a kis- és közepes vállalatoknak segíteni hivatott IMM Invest és IMM Factor program, 9 hónapos hitelmoratórium, kedvezmények a határidő előtt befizetett vállalati adókra, a jegybanki alapkamat 1,25 százalékgig való lépcsőzetes csökkentése vagy a devizabetétek kötelező tartalékrátájának 5 százalékra csökkentése. Részben az időben meghozott intézkedéseknek köszönhetően Románia gazdasága az elemzők várakozásaihoz képest kisebb mértékben esett vissza tavaly, 2020 utolsó negyedéve pedig az előző negyedévhez képest számottevő gazdasági növekedést is mutatott.

Az állami költségvetés 2021-re 4,3 százalékos gazdasági növekedéssel számol, ami azt jelenti, hogy az év végéig Románia bruttó hazai terméke (GDP) behozhatja a járvány okozta veszteségeket, és újra elérheti a 2019-es szintet. Ennek a gyors visszarendeződésnek komoly ára van: 2020-ban a GDP-arányos költségvetési deficit majdnem elérte a 10 százalékot, idénre pedig 7 százalék fölötti deficitet vetítenek előre, ez pedig Románia államadósságát igen rövid idő alatt nagyon megnöveli.

A romániai gazdaság általános alakulása és kilátásai

A járvány okozta válság következtében Románia gazdasága tavaly 3,9 százalékos visszaesést könyvelhetett el az Országos Statisztikai Intézet legfrissebb becslései alapján, ám ez a csökkenés jóval mérsékeltebb az eurózóna 6,8 százalékos átlagos visszaeséséhez képest. Fontos megjegyezni azt is, hogy a mezőgazdaság kimondottan rossz évet zárt, ami nem a járványnak, hanem a kedvezőtlen időjárásnak tudható be. Ha a mezőgazdaság hatását kiszűrjük, akkor Románia „mindössze” 3 százalékos visszaesést könyvelhetett volna el.

A hatóságok gyors és viszonylagosan hatékony intézkedései, valamint a vállalati szektor várakozásokat meghaladó ellenálló képessége

mellett a romániai gazdaság struktúrája is jelentős szerepet játszott a mérsékeltebb gazdasági csökkenésben: a leginkább érintett ágazatok ugyanis, mint a turizmus és a vendéglátás, csak kis részarányt képviselnek Románia teljes gazdaságából, így ezek negatív hatása is csak korlátozott volt a gazdaság egészére nézve. Mindemellett azt is fontos kiemelni, hogy a járvány első hulláma más európai országokhoz képest viszonylagos késéssel érkezett meg Romániába és a környező országokba, ez szintén enyhítette a gazdasági következményeket.

Az előző év várakozásokon felüli gazdasági teljesítményéből kiindulva, mely 2020 utolsó negyedévében különösen hangsúlyos volt, 2021-ben Románia akár 5 százalékot meghaladó gazdasági növekedést is elérhet. Ám mivel Európa számos országában jelenleg ismét szigorú korlátozások vannak érvényben, rövid távon az eurózóna csak nehézkesen tud helyreállni, emiatt Romániában is csak szerény gazdasági növekedésre számíthatunk 2021 első negyedévében. Ezután azonban az elemzők dinamikusabb növekedést vetítenek előre, s ezt a növekedést a lakosság átoltottságának növekedése és a melegebb idő is támogatni fogja, s a járvány terjedése külföldön és belső egyaránt megtorpanhat. Ha Románia legfontosabb kereskedelmi partnerországai is helyreáll a gazdaság, ez a növekedés hosszabb távon is fenntarthatóvá válik, emellett az EU-s gazdasági támogatások szintén jó táptalajt nyújthatnak majd a hosszú távú gazdasági növekedésnek.

A pénzügyi piacok helyzete

A pénzügyi piacok alakulása 2020-ban rendkívül változékony volt: a tőzsdeindexek a márciusi hatalmas esést követően hasonlóan látványos visszarendeződést mutattak. A Bukaresti Értéktőzsde irányadó indexe, a BET például 2020-ban teljes mértékben ledolgozta a járvány miatt elszenvedett veszteségeket, sőt a válság kezdetéhez viszonyítva 2021. február végére +8,3 százalékos hozamot is elért.

Ebben az időszakban számos érdekes vagy extrém jelenségnek lehettünk tanúi: az olajár rövid időre negatív tartományba esett, az amerikai jegybank 0 százalékra csökkentette az irányadó kamatlábat, a tőzsdeindexek számos pozitív rekordot megdöntöttek a helyre-

(folytatás a következő oldalon)

Járványmérleg

(folytatás az előző oldalról)

➤ állás során, de a kriptovaluták is sorra rekord magas árfolyamokat értek el.

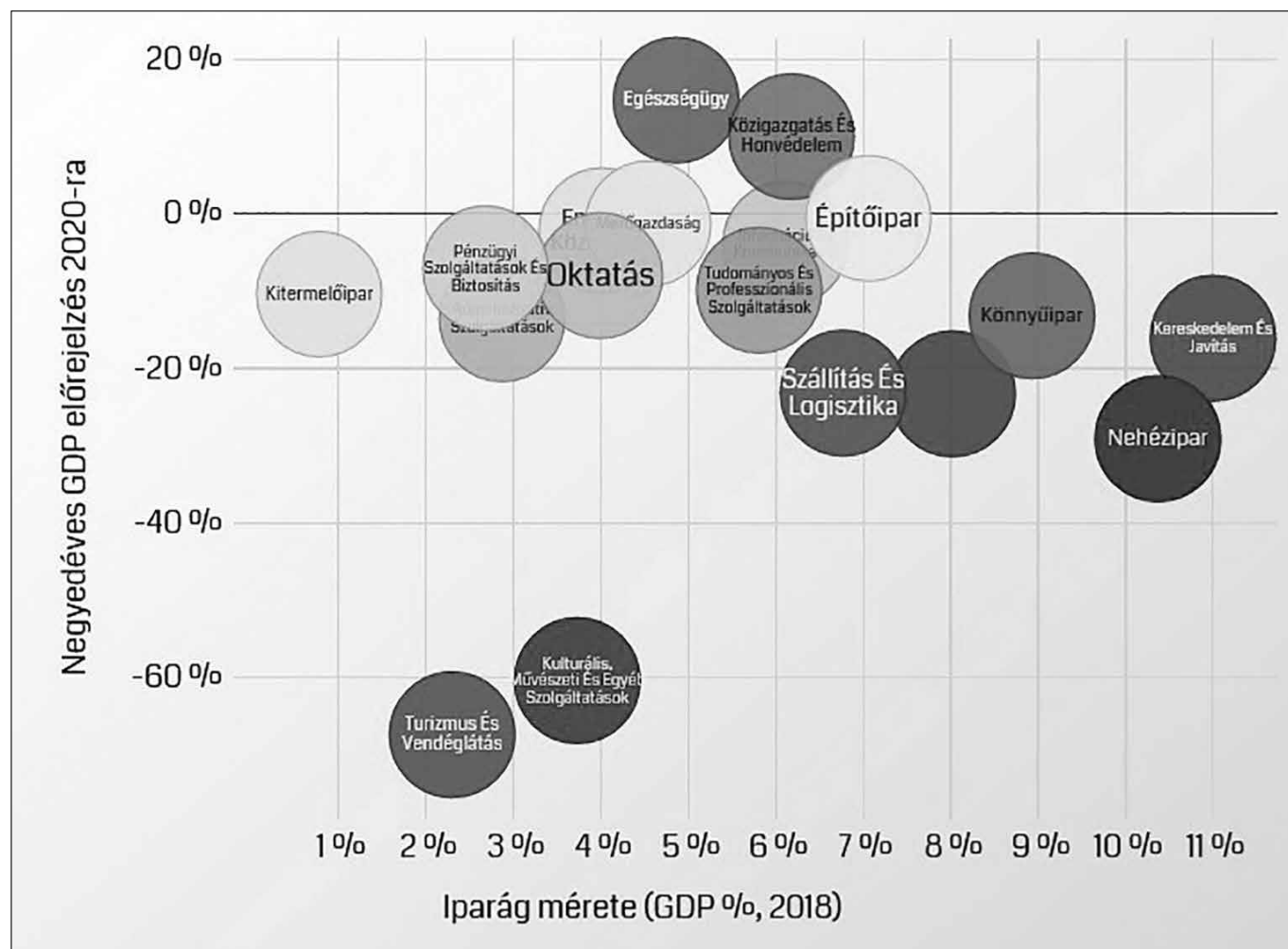
A közeljövő várható változásait tekintve az elemzők a legfontosabb kihívásnak minden valószínűség szerint a túlzott vállalati és banki likviditás kezelését tartják; ennek célja az inflációs nyomás enyhítése és egyéb makrogazdasági egyensúlytalanságok megszüntetése lesz.

A vállalati szektor helyzete

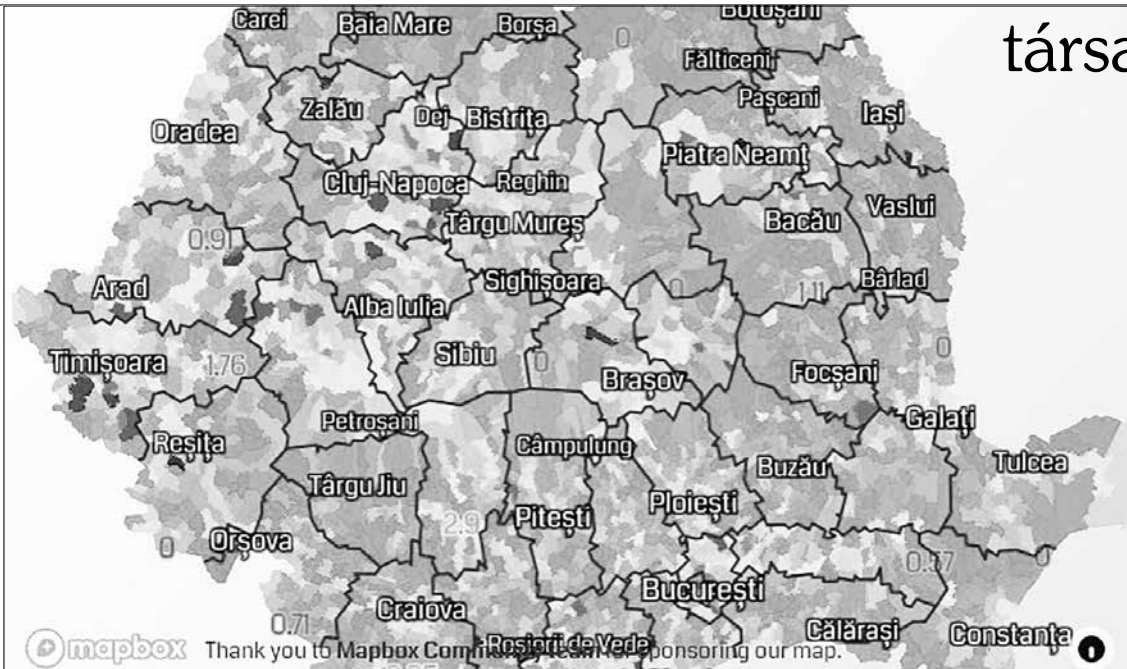
A koronavírus-járvány első hulláma, pontosabban 2020 második negyedéve volt az az időszak, amely a leghátrányosabban érintette a romániai vállalatokat. Az egyes iparágak között jelentős eltérések voltak tapasztalhatóak. Az IT szektor és a futárszolgálatok péld-

dául számottevő növekedést könyvelhettek el, míg másik két ágazatnak drámai veszteségekkel kellett szembenéznie: a turizmus és a vendéglátás 67,4 százalékkal esett vissza 2020 második negyedévében, s ugyanebben az időszakban a kulturális, művészeti és egyéb szórakoztató szolgáltatások 60,4 százalékos veszteséget könyvelhettek el. A romániai GDP-hez nagyobb arányban hozzájáruló ágazatok közül a nehézipar emelhető ki, amely becslések szerint 2020 második negyedévében 29,1 százalékkal esett vissza.

A szükségállapotot követő lazítás következtében a lakosság mobilitása is újra növekedésnek indult, ez kedvező hatást gyakorolt a gazdaság majdnem minden szereplőjére. 2020 végéig mindössze néhány ágazat maradt jelentős veszteségben, mint például a légi közlekedés vagy a vendéglátás, míg az ipar és a kereskedelem teljes mértékben behozta a járvány alatt elszenve-

A legjobban érintett iparágak méret és GDP-változás szerint 2020 második negyedévében az elsőhöz képest

dett veszteségeket. A leglátványosabb növekedést bemutató iparágak közül is az IT szektor (20%-ot meghaladó éves növekedéssel), valamint az építőipar emelkedett ki (10%-ot meghaladó éves növekedéssel).

A lakosság mobilitása

Az olyan jelentős bizonytalansággal és volatilitással jellemezhető időszakokban, mint a járványhelyzet, a lakossági mobilitás mutatói jó közelítést adhatnak a gazdasági és társadalmi folyamatok felmérésére, hiszen ezek naponta frissülnek, így sokkal aktuálisabb képet tudnak nyújtani, mint az egyébként nagyobb pontossággal jellemezhető, de sokszor jelentős késéssel publikált gazdaságstatisztikai adatok. A romániai lakosság mobilitásának legerőteljesebb csökkenése a szükségállapot idején volt mérhető (67%-ot is elérő országos csökkenés a járványt megelőző időszakhoz képest), ezt egy viszonylagos helyreállítás követte a nyári időszakban (14%-ot is elérő országos mobilitásnövekedés a járványt megelőző időszakhoz képest). E periódus leglátványosabb növekedését Konstanca megye produkálta, ahol a mobilitás adott pillanatban 138 százalékkal is felülmúlta a járvány időszaka előtti átlagszintet.

Jelenleg, egy évvel a koronavírus-járvány romániai kitörése után az országos mobilitás továbbra is lényegesen alacsonyabb az előző év járvány előtti időszakához képest: a mobilitási index az utolsó pár hétben a -15, -25 százalékos sávban mozgott.

Ingatlanpiac

A kezdeti várakozásokkal ellentétben az ingatlanpiac meglepően jól átvészelt a válság eddigi időszakát. Az egy négyzetméterre vonatkozó átlagárak alakulása országos szinten és a legnagyobb városokban is azt mutatja, hogy az ingatlanulajdonosok meg tudták tartani piaci pozícióikat és árakat. Bár a járvány első hónapjai az árak mérsékelt csökkenését, valamint a tranzakciók számának nagymértékű visszaesését okozták, 2020 nyarára az ingatlanpiac újra növekedési pályára állt, s ezt még enyhe árnövekedés is kísérte.

Ha a 2008–2009-es válság egy hasonló időszakával vetjük össze az ingatlanpiac mostani alakulását, akkor egyértelműen kirajzolódik, hogy az akkori ingatlanpiaci válság sokkal mélyebb volt, nagymértékű árcsökkenés kísérte, és jóval hosszabb távú következményei voltak.

A kutatási projekt részletesebb eredményei, naponta frissítve, a COVID-19 RoEIM online platformon tekinthetők meg (econ.ubbcluj.ro/coronavirus). Az elemzéseket folyamatosan tesszük közzé a projekt Facebook-oldalán (www.facebook.com/covid19.roeim).

A kutatási projekt vezetője **Szász Levente** egyetemi professzor (BBTE), a kutatócsoport tagjai pedig: **Bálint Csaba** (Román Nemzeti Bank, a BBTE társult oktatója), **Csala Dénes** (Lancaster University, a BBTE társult oktatója), **Csíki Ottó** (doktorandusz, BBTE), **Nagy Bálint Zsolt** (docens, BBTE) és **Rácz Béla Gergely** (adjunktus, BBTE).

Román–magyar viszony a jog oldaláról

Különleges lapszámmal jelentkezett a nagy múltra visszatekintő, 2020-ban újraalapított jogi szakmai folyóirat, az *Erdélyi Jogélet*. A 2020/3. szám a román–magyar viszony új alapokra helyezésének jegyében szólaltatta meg szerzői közösségét. Olvashatunk benne a kisebbségi törvény aktualitásáról, az otthonossághoz való jogról, a kisebbségi jogvédelem nyelvezetéről, a Kolozsvár-tábla ügyéről és a román–magyar viszony egyéb jogi vonatkozásairól.

Az elmúlt száz esztendő, amely történelmi távlatokat tekintve is jelentős időnek tekinthető, különösen indokoltá tette a megfelelő tanulmányok levonását. A szerzők vitaindítóként, bizonyos mértékben provokatívan és proaktívan tettek hitet egy új értelmiségi párbeszéd alapjainak letétele mellett. Az írások a párbeszéd kezdő elemeiként elsősorban az erdélyi magyar közösséget szólítják meg, hogy az erdélyi magyar jövő érdekében a kisebbségi magyarság igényeinek minimális elvárásait kijelölhessék. A vitaindító tanulmányok és az azokra remélhetőleg később is megérkező újabb válaszok elvezethetnek egy erdélyi magyar értelmiségi vitához, amely megalapozza a román–magyar párbeszéd kezdetét is.

A tanulmányok sorát **Veress Emőd** vitaindító esszéje nyitja meg, amely egyszerre méri fel a román–magyar viszony jelenlegi állapotát, tárja fel a problémák okait, és vázolja fel programként az etnikumközi kapcsolatok javításának lehetséges útjait. A cél e körben sem az ismert tények megismétlése, sokkal inkább annak a célnak a kijelölése, hogy a kisebbségi magyarság sorskérdéseinek új, jogi és nem jogi megoldásait felvázolhassa a közösség.

A megoldások hatékony érvényre juttatása kettős feladat, egyszerre feltételezi a magyar közösség aktivitását, illetve a román többségi társadalom megfelelő viszonyulását. A román

közösség felé való nyitás így elkerülhetetlen, és e vonatkozásban számukra is közérthető módon kell közvetíteni a magyarság legitim igényeinek üzenetét valódi alkotmányos konszociációs demokrácia felépítése érdekében.

A vitaindító esszére válaszként **Bányai József** rövid cikke különösen a nyelvtudás fontosságát és az autonómia tényszerű ismertetését emeli ki, ugyanakkor rávilágít arra, hogy az erdélyi magyarságnak a román társadalmon kívül egyéb kisebbségi csoportok felé is nyitnia kell.

Bethlendi András nagy ívű, részletes és alapos tanulmányában az „otthonossághoz való jog” kérdéseit elemzi, Makkai Sándor református püspök munkásságának nyomán kutatva a kisebbségi lét paradoxonát. Legitim kisebbségi igények nem fogalmazhatók meg tudományos megalapozottság nélkül, emeli ki a szerző. Az otthonosság a társadalomban uralkodó konszenzusok függvénye, és így összefügg a kisebbségnek otthont adó állam jogrendjével. Az erdélyi magyarok kisebbségi létparadoxonának feloldásához az otthonossághoz való jog elismerését találja szükségesnek, így új alapokra szükséges helyezni a kisebbségi jogok felfogását.

**ERDÉLYI
JOGÉLET**

III. FOLYAM | 2020 | 03

Részben Bethlendi András jogtörténeti elemzéséhez, részben Veress Emőd vitaindító gondolataihoz csatlakozva **Fazakas Zoltán József** tanulmányában a magyar és román alkotmánytörténet kisebbségi jogi tanulságaival szorgalmazza egy magyar–magyar, illetve magyar–román szembesítés elvégzését. Feltárva a nemzetfogalom eredeti, etnikailag semleges értelmét a tanulmány a közvélekedésben uralkodó téves felfogások kivezetésére tesz kísérletet. A tanulmány célja és végkövetkeztetése a román közvéleménynek és politikumnak is szóló kettős üzenet. Egyrészt az, hogy a konstruktív párbeszéd érdekében érdemes visszatérni arra a magyar reformkorban, sőt a román államok egyesítése idejében uralkodó álláspontra, amely szerint a két nép egymásrautaltsága, sorsközössége valós és tényleges közös utat képez. Másrészt pedig hangsúlyosan kell közvetíteni a román társadalom irányába azt a történelmi tény, hogy ha valamely kisebbségi igény román oldalról megfogalmazva a magyar államkereteken belül legitim volt, akkor annak a magyar oldalról való megfogalmazása a román államkereteken belül is szükségképpen legitim. Így a történeti elemzés politikai szempontokból is hasznosul.

Nagy Csongor István esszéjében a párbeszéd új alapokra helyezéséhez új megoldásokat javasol. A hagyományos kisebbségi jogvédelem mellett szükséges annak tárgyát századunk igényeinek megfelelően közvetíteni. Megállapítása szerint különösen indokolt a kisebbségvédelem tárgyának jogállami és emberi jogi aspektusainak kiemelése és európai kontextusba helyezése. Az európai közbeszédben a jogvédelmi és jogállami törekvések minősülnek legitimnek, és kedvező fogadtatásban részesülnek, így ezen az alapon (diszkrimináció tilalma) lehetséges újrapozicionálni a kisebbségi magyarság igényeit. A tanulmány ennek a módszertanát is felvázolja.

Szócs Sándor Attila a Kolozsvár helységnevtábla jogi kálváriáját mutatja be tanulmányában. Különösen értékes része az írás-

nak azon – egyébként hatályon kívül helyezett – bírói indokolás ismertetése, amely valóban jogállami jegyeket mutató ítélkezés alapja lehet, nemzetközi kitekintéssel, a diszkrimináció megfelelő értelmezésével. A jogász érvelés jelentőségét adja a román–magyar viszonyban a magyarországi román kisebbség helyzetével való szembesítés is. Szócs Sándor Attila per-történeti leírása a párbeszéd közigazgatási elemei tekintetében is hordoz tanulságokat.

Varga Attila a román Alkotmánybíróság gyakorlatát vázolja fel a kisebbségi jog kérdésében. A kisebbségi jogokkal kapcsolatos alkotmányossági ellenőrzés során Romániában a szöveghez szigorúan ragaszkodó szerepfelfogás érvényesül. Varga Attila négy esetet vizsgálva nyújt bepillantást az alkotmánybírói szerep mindennapjaiba, rámutatva arra, hogy a merev alkotmányértelmezés egyes esetekben garanciális lehetőségeket hordoz magában a kisebbségi jogvédelem területén.

A tanulmányok után mintegy összefoglaló jelleggel a folyóirat az Erdélyi Múzeum-Egyesület és a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem 2018. november 20-án megtartott kerekasztal-beszélgetésének átiratát közli. A téma Erdély XX. századi jogtörténete. A beszélgetés résztvevői voltak dr. Fábán Gyula (kisebbségi jog), dr. Fegyveresi Zsolt (alkotmánytörténet), dr. Nánási László (büntetőjog története), dr. Kokoly Zsolt (jogi oktatás története), dr. Székely János (polgári jog története) és dr. Veress Emőd (polgári jog története). Az eseményt Pál Előd moderálta. A beszélgetés valamennyi korábbi tanulmány által felvetett kérdéskör árnyalását is szolgálja, egyben betekintést enged Erdély mint jogtörténeti tér és mint több állam jogrendszerének hona sajátosságaiba.

A Sapientia EMTE égisze alatt és a Scientia Kiadó gondozásában évi négy alkalommal megjelenő szakmai fórum minden lapszáma hozzáférhető ingyen a folyóirat honlapján: <https://www.jogélet.ro/>; a fent ajánlott 3. szám pedig a <https://www.jogélet.ro/index.php/eje/issue/view/5> címen.

Munkavállalók (12.)

Három a magyar igazság

Kerekes Petra volt az a kedves fiatal, aki látva-hallva esetlenségemet segítségemre sietett a londoni reptéren. A „világi” ember mindezt a véletlennek, a „sors kezének” tudta volna be, én a magam részéről isteni gondviselés-ként nyugtáztam. Egyúttal régi, rajtam elhatalmasodó előítéletem is dugába dőlt, mert miközben Petrával beszélgettünk, óhatatlanul is elővillantak tetoválásai. Hát igen, akinek tetkója van, az csak rossz, elburjánzott lelkületű lehet – vallottam mindaddig. Persze ez koránt sincs így, és régebben sem volt. Pusztán kordivat a tetoválás, valamilyen formában minden generációt magával ránt, mert a mindenkori fiatal valamilyen módon jelezni akarja, hogy ő is itt van a világon, jogot követel magának. Az már más kérdés, hogy ezek a jelek, jelzések mennyire pusztán külső jegyként jelennek meg, vagy sokkal mélyebb, károsabb szellemi, kimondhatjuk, hogy démoni töltetet hordoznak, s azok a későbbiekben lassan beszívárognak a fiatal lelkébe, átítatják azt, jellemrombolóvá válnak. Petra ott a londoni reptéren még csak külsőségeiben hordozta magán a negatív erőket mozgósító jelzéseket, lényéből sugárzott az otthonról, a családból magával hozott „hét év” hamuban sült pogácsája.

Petra Angliában

Jól feltarisznyázták útravalóval, mert hat év angliai távollét után végleg hazatért Magyarországra. A miéltre kapott választ szó szerint idézem: „Egy nőnek szüksége van az édesanyja fizikai támogatására is.” Ehhez nem sok mindent lehet hozzáfűzni, talán annyit, hogy egy férfinak is szüksége van rá... Függetlenül attól, hogy életének melyik szakaszát éli. Főként, amikor hullámvölgyből igyekszik kievickélni, mert bizony sok-sok nehézség adódik az évek alatt. Ilyenkor nagyon hiányzik a biztató szó, a simogatás, az anyai melegség, amelyet oly hosszú időn át magáénak tudhatott. De jól tudjuk, hogy a születéssel egy időben ketyegni kezd az a bizonyos óra, és másodpercről másodpercre közelebb kerül az elválás pillanata. A kétségbeesések, gyötrődések idején hűvös nyirkosságként eszmélünk a valóságra: a mindig biztonságot jelentő nagy Ő már nincs mellettünk. Az emlékezés cserépdarabjaiból igyekszünk összerakni a soha nem feledhető mozdulatokat, a mosolyt, a „jól van, fiam” mondattöredékeit, melyek üvegszilánkként ékelődnek énünk legmélyebb rétegeibe. És ilyenkor jönnek a könnyek, a fájdalmas, mégis megkönnyebbülést hozó zokogás. És kipanaszolhatjuk magunkat Neki, csak neki. Teljes ez a kitárulkozás, enyhet hozó. Szinte kitapintható az érzés, hogy ott áll mellettünk, léleksimogatása vigasztal.

Amellett, hogy az édesanyja hiányozott neki, Petrát más okok is nógatták hazajövetelre. Annak ellenére, hogy kedves, bájos, és értelmes lévén egyre fentebb kúszott a ranglétrán, nem volt teljes az élete. Pedig a vendéglátóipar jól fizetett akkoriban. Személyes élete nem alakult az elképzelései szerint. Megismerkedett egy vele egy szállodában dolgozó, távoli országból érkezett fiatalemberrel. Amíg a szerelem friss volt, minden mesebelinek tűnt, úgy érezte, ő az igazi. Két együttlét között aztán lassanként felszínre tört a jellem is. Nem gyűlöli, még csak nem is vádolja őt, a különböző nevelési hátteret okolja kapcsolatuk megromlásáért. A fiatalember hazájában erős a vallási kötődés, amiről elég, ha annyit elárulunk, nem keresztényi. Ennélfogva a nő, a fe-

Kezdetben
felszolgálóként
dolgozott

leségek másodrangúak a párkapcsolatban, a férfidominancia megkérdőjelezhetetlen. Petra igyekezett igazolni az egyre gyakrabban durván megnyilvánuló barátja viselkedését. Mint mondta, jó ember, érzékeny lélek ő, nagyokat tudtak nevetni együtt, eleinte élvezte a társaságát. Nehéz lehetett neki, hisz két világ ideológiája között hanyattatott. Kétségek gyötörték, az új világ szele már meglegyintette, úton volt a változás felé. De mindehhez nem volt elég ereje, a neveltetése mázsás súlyként nehezedett rá. Viselkedése egyre inkább a két szélsőség között csapongott, néha aranyos srác volt, bohém, máskor meg évszázadok terhes öröksége fojtogatta kapcsolatukat.

Petra kereste a menekülés útját. Egyre gyakrabban lógott a világhálón. Már az is könnyebbséget jelentett számára, hogy otthoni barátaival társalogni, felidéztek az iskolai csínyeket, a lógásokat. Gyakran a híres nyíregyházi állatparkban verődtek össze lófrálni, ott könnyű volt megbújni az ismerős tekintetek elől. Amikor a pénztárca nem engedte meg, hogy belépőjegyet váltsanak, akkor megpróbálták csalafinta módon bejutni a területre, vagy legrosszabb esetben az erdőben való csatangolásra fanyalodtak. Másik alternatíva a mozi volt. Amikor szavazásra került a sor, hogy mozi vagy állatpark legyen, már előre borítékolni lehetett az eredményt attól függően, hogy hányan voltak szinglik vagy szakítás utániak, illetve az Ámor nyilatól „szezették” voltak-e többségben.

A világháló mankót jelentett számára, bekapaszkodott az első adandó lehetőségbe, miként a fuldokló ember, aki még a mellette úszó veszélyes kígyó farka után is kap mint egyetlen lehetőségbe. Petrának is jól jöttek a vigasztaló szavak, a későbbiekben már komolyabb ígéretetek is elhangzottak. Éledezni kezdett benne a remény, hogy nincs még semmi

sem veszve, egy keserű tapasztalat után, amit minden porcikájával igyekeznek elfelejteni, végre igazán boldog lehet. Örökre. Csakis úgy. Mert minden fiatalban titkon ez a vágy motoszkál, még akkor is, ha külsőségeiben dacolni látszik a világgal. Olyan jó volt tudni, hogy szinte mindenről azonos a véleményük, a srác mintha érezte volna minden gondolatát. Magában már titkon az esküvőjüket is vizionálta. Szóba is került az egybekelés. Az új udvarló egy szolid, minden felhajtástól mentes egybekelést szeretett volna. Kapcsolatuk fél éve alatt Petra első alkalommal ráncolta össze a szemöldökét. Igaz, csak rövid ideig, mert ellenvétele azon nyomban meghallgatásra talált: ha te templomi esküvőt is akarsz nász néppel, menyasszonyi ruhával, meg koszorúslányokkal, akkor úgy legyen. A lány elmosolyodott, és még boldogabbnak érezte magát.

Aztán hazaköltözött. Idehaza minden más lett, az éterben megélt kapcsolat korántsem a valóságot tükrözte. A férjjelölt napról napra igyekezett saját akaratát ráerőszakolni. Baja volt az öltözködésével, azzal is, hogy milyen parfümöt használ, majd azt is kijelentette, hogy miután egybekelnek, ő fogja kezelni a családi kasszát, mert már előre látja, hogy Petra ujjai között kifolyik a pénz.

Végigbőgte az éjszakát, fejében pörögtek a gondolatok. Aztán elapadtak a könnyek is, ágyában felülve, mereven bámulta szobája falát. Úgy érezte, hogy átok kergeti, neki már ez a sorsa, társ nélkül kell leélnie további életét. Csakis benne lehet a hiba. Statisztikát állított fel, felmenőinek nagyobb része hasonlóan szerencsétlen volt, a rossz házasságok, válások egymást érték. Szülei kakukktójásként szépen éltek immár több mint harminc éve. Az apja már házasságuk legelején kikötötte, hogy egy dolog van, amit tabuként kezel, ez pedig a horgászat. Ebben nem fogadott el semmilyen korlátozást. Aztán lassan-lassan nemcsak hogy hozzászókkott az édesanyja, de maga is szenvedélyes horgásszá vált az évek során. Amint Petra cseperedni kezdett, neki is vettek egy hozzá méretezett horgászbót. Őt nem nagyon vonzotta a folyóparton való ücsörgés, sokkal inkább szeretett bóklászni a térdig érő fűben, amely annyi, de annyi felfedezésre váró titkot rejtgetett számára. Rácso-dálkozott a mezei virágok színekavalkádjára, majd az apró bogarak, fel-felröppenő lepkék, duruzsoló vadméhek varázsolták el.

(folytatás a következő oldalon)

Munkavállalók (12.)

(folytatás az előző oldalról)

➤ A robogó vonat zakatolása zökkenetette vissza a valóságba. Anélkül, hogy rápillantott volna az órára, tudta, hogy negyed négy van, a nemzetközi gyors szaporáz az országhatár felé. Gyermekkorában simán átaludta az éjszakákat, nem ébredt fel a házuktól alig száz méterre jövő-menő szerelvények zajára. Mostanság fel-felriad az éjszaka csöndjében fel erősödő zajra, megtanulta azonosítani, hogy éppen személy- vagy gyorsvonat, illetve teherszállító „pusztítja” a csendet. Már napok óta azon töpreng, hogy öngyilkosság esetén mi okozza a legkevesebb szenvedést. Statisztikákban is kutakodott, a vonat a leginkább halálbiztos öngyilkosság, függetlenül a járat típusától. Holnap megteszi, a nemrég elrobogott negyed négyes nemzetközi járat lesz az övé – határozta el magát. Csak a szüleit sajnálta, az édesanyja hiányát mindig érezte Angliában is. Nemcsak átok alatt érezte magát, de kegyetlennek is szeretteivel szemben. Aztán a tegnap megismert fiúra gondolt. Nem volt babonás, de tudatalattijával ragaszkodott az élethez, minden apró szalmaszálba belekapaszkodott. Eszébe jutott egy közmondás is: három a magyar igazság. Hátha nem is olyan szerencsétlen, s ez a srác lenne a harmadik? Talán ő az igazi. Lehet, hogy most következik be a fordulat az életében, és nemcsak boldog lesz, hanem másokat is azzá tehet. Lehetnek gyermekei, egy kislány és egy kisiú. A fiú lehetne a nagyobbik, serdülőként vigyázná a húgát. Így nyugodtabban elengedhetné őket bárhova. Ha most a halált választja, akkor ezzel leendő gyermekei gyilkosává válik – uralkodott el rajta a döbbenet. Nemcsak gyermekei, de unokái sem szülehetnek meg.

Régi szenvedély,
kisebb víz,
de a miénk

Az igen kimondása
után kezdődhet
a közös élet

A sötét gondolatokat lassan elnyomta a test fáradtsága, mély álomba zuhant. A robogó vonatok zaja, hosszú kürtjelzései sem ébresztették fel, majdnem délig aludt. Amint kinyitotta szemét, ösztönösen a telefonja után nyúlt. Üzenetet várt az előző nap megismert sráctól. Ott volt a remélt szmájlí, jókora mosollyal. Visszamosolygott rá.

Másfél év is eltelt azóta. A depresszióból való kilábalását követően sikerült álláshoz jutnia egy jó nevű szállodában, ahol örömmel alkalmazták a külföldön szerzett szakmai tapasztalattal bíró, idegen nyelvet jól beszélő lányt. A Covid-járvány megjelenésével a szállodaiipar zuhanórepülése elkerülhetetlenné vált, tiszavirág-életűvé zsugorodott Petra ottani pályafutása. De nem kellett tétlenül ülnie, irodai munkát kapott egy nemzetközi cégnél.

A fentebb említett közmondás beigazolódni látszik, hisz a spontán barátság komoly kapcsolattá érett az eltelt hónapok alatt. Olyannyira, hogy már az eljegyzésen is túl vannak. Mire ezek a sorok megjelennek, vélhetően már meg fog születni a nemrég megfogant kisbaba is. Tudatos döntésként vállalják az apróságot, a magyar kormány családpolitikájának készletésként. Mindketten várják a kis jövevényt, kisiút szeretnének, de ha lányuk születik, annak is örülni fognak. Legfeljebb ritkábban engedik buliba.

D. Mészáros Elek

Film, darabokban

Mundruczó Kornél: *Pieces of a Woman*

Megrázó, lélegzetelállító, brutális, felejthetetlen, meghitt, húsbavágó – mindezekkel, illetve ezeken kívül is számtalan jelzővel illethetjük Wéber Kata és Mundruczó Kornél *Pieces of a Woman* című filmjének első 24 percét. A fennmaradó mintegy másfél óra azonban már képtelen újra megütni ezt a szintet, alapvetően nem is azért, mert maga a film nem jó, hanem azért, mert lehetetlen.

A magyar szerző-rendező páros első angol nyelvű, parádés nemzetközi szereposztású filmjében, amely a Netflixen elérhető, a kifinomult középosztálybeli Martha (a káprázatos Vanessa Kirby) és párja, az építésvezető Sean (a meghökkentően hiteles Shia LaBeouf) első gyermeküket várják, amikor teljesen váratlanul az elképzelhető legnagyobb tragédia gyakorlatilag kettétöri az életüket: a gyermek mindössze néhány percet él. A film fentebb említett mintegy első félórájának oroszlánrészét a csendesen, derűsen induló, majd rémületbe torkolló otthonszülés-jelenet teszi ki, amelyet a rendező és Benjamin Loeb operatőr egyetlen, vágás nélküli képsorban mutat be. A jelenetet a külföldi lapok „A Snitt” vagy „A Jelenet”-ként emlegetik, hiszen egyértelműen a film legemlékezetesebb perceiről van szó, sőt az is kétségtelen, hogy a képsor a

Ketten küzdenek érte. Kirby és LaBeouf jelenléte betölti a filmet

filmtörténet leghíresebb egysíntes szekvenciái mellett is megállja a helyét. A kamera hullámzik, szinte lebegve, mintegy zenei ritmusban követi a montreali lakás szobáiban mozgó párt és a kikerülő bábát, és bár nem mozi, így akár meg is állítható a lejátszás, félrenézni belőle éppen annyira nehéz, mint nézni, és garantáltan nem itt fog eszünkbe jutni, hogy ki kellene menni a konyhába valami ropogtatni-valóért.

Kényelmetlen, lebilincselő, ahogy a kezdeti könnyedségből a vajúadás előrehaladtával egyre inkább fokozódik a tempó és az érzelmi intenzitás, és érdekes módon, holott a néző mindvégig tudatában van annak, hogy mi fog történni – hiszen a film promóciójában nem titkolták, hogy csecsemőhalálról van szó, és ez a cselekmény további részének kiindulópontja –, a feszültség nem lesz kisebb, sőt csak egyre nehezebb és fájdalmasabb figyelni. A jelenet ugyanakkor egy percre sem akar öncélúan sokkolni, ügyesen és elegánsan kerül a nyers képi naturalizmust, sokkal inkább Vanessa Kirby játékára épít, aki valószínűleg eddigi karrierje legjobb alakítását hozza, és nincs az a komoly Oscar-esélylatoogatás, amelyben ne merülne fel a neve mint legjobb női főszereplő. Úgy viszi végig a nézőt a történéseken, mint egy túlélőfilmen, együtt szenvedünk vele, együtt próbálunk lélegezni, együtt aggódunk. A képsor szívszaggató, brutális, tragikus végére maga a néző is úgy érezheti, mintha legalábbis egy maratont futott volna le... de célba nem ért volna.

A mentőautó távoztával a film képi tempója is visszazökken a normálisba – sőt talán egy kicsit annál gyorsabba is –, a cselekmény maga pedig többfelé is elindulhat. Megjelenik elemként a nő és a férfi családja közötti jelentős társadalmi különbség, amely számos frusztráció okozója. Felmerül a bába, sőt a szülők vétkességének kérdése, hiszen nem tudni, vajon kórházi körülmények között más-képp történt volna-e minden. Martha csende-

(folytatás a következő oldalon)

Film, darabokban

(folytatás az előző oldalról)

sen, magába fordulva szenved, néha dühös a világra, néha közömbösnek tűnik, miközben sokan azt is megpróbálnák elmagyarázni neki, hogyan kellene gyászolnia. A rendkívül erős kezdés után azonban a film sajnálatos módon képtelen megtalálni a célját, főszereplője lelkéhez hasonlóan darabokra esik szét. Sean afférja értelmetlennek tűnik, a bába tárgyalásával nagyon keveset foglalkozunk, és nem teljesen érthető, hogyan sikerül végül Marthának mégis összeszednie az élete szilánkjait, és megerősödve, adott esetben a családja, főleg anyja befolyása alól kikerülve érnit át a túlsó partra. Az anya szerepében a mindig fantasztikus Ellen Burstyn brillírozik, de sajnos az ő vonala sem eléggé hangsúlyos ahhoz, hogy pillére legyen a filmnek. Mintha egy történetnek csak a kiinduló- és a végpontját látnánk, a köztes fázisok homályban maradnak.

Elképzelhetőnek tartom, hogy nem a filmmel van baj, inkább azzal, hogy részben az első félóra annyira intenzív, hogy gyakorlatilag lesúlyozza az egészet, mint egy csónakot, amelynek az összes utasa az egyik végében ül, részben pedig annyi puskaport eldurrogtat, hogy az utána következő játékidő lassú égése már nem tud hatni a felzaklatott, extrém érzelmi állapotokon keresztül rángatott nézőre. Talán banálisnak tartotta volna Mundruczó darabokra vágni a kulcsjelenetet, és fokozatosan kibontani a tragédia részleteit, hogy a legfájdalmasabb pont a végére kerüljön, de az is le-

Az anya anyjának
fájdalma kettős.
Ellen Burstynből
többet is
elviseltem volna
a filmben

Minden rendben
lesz? Hol
kezdődik a bába
felelőssége?

het, hogy szándékosan nem volt hajlandó elengedni az egysíntes jelenet ötletét, és inkább rááldozta a film dramaturgiai ívét arra, hogy a nyitó képsor biztosan megkerülhetetlen legyen.

A film legnagyobb erőssége az alakításokban rejlik, valahogy úgy, mint egy kamaradarabban, a filmet összességében tekintve nagyobb súllyal esnek a latba, mint maga a cselekmény. Kirby nagyon intenzív jelenléti színésznő, betölti a teret, LaBeouf szinte eltűnik a figurája mögött, zsigerből hozza a darabos, kissé agresszív, frusztrált „jó munkásembert”, Burstyn pedig természetesen hozza a kötelezőt. Ha kicsit másképp lett volna súlyozva a *Pieces of a Woman*, az írássom elején felsorolt jelzőket az egész filmre rá lehetett volna mondani.

Bozsódi-Nagy Orsolya

Pieces of a Woman (2020, USA–Kanada)

Rendezte: Mundruczó Kornél

A forgatókönyvet írta: Weber Kata

Fényképezte: Benjamin Loeb

Zeneszerző: Howard Shore

Szereplők: Vanessa Kirby, Shia LaBeouf, Molly Parker, Sarah Snook, Iliza Shlesinger, Benny Safdie, Jimmie Fails, Ellen Burstyn

Megyénk naplója

Bihar megyei magyar újságolvasóknak bizonyára nem szükséges bemutatni **Dérer Ferencet**, hiszen munkája három évtizede összefonódik a megye magyar sajtójával. E tevékenység összefoglalója a nemrég megjelent *Bihari naplók* című könyv, mely a szerző (és mások) reménye szerint csak az első gyűjteményes kötete riportjainak, írásainak.

A bihari táj nemcsak szép, gazdag, de változatos is, meg lehet találni benne a természet sok-sok ajándékát, és mindezekkel együtt az érdekes, értelmes embereket, magyarokat, kik oly sok történelmi nyomot hagytak és hagynak itt több mint egy évezrede. Csak jó szem kell meglátni, toll kell és újságírói kíváncsiság leírni mindezt, és a lapok hasábjain időtállóvá tenni, amint mesterien tette, s teszi a mai napig Dérer Ferenc.

Egy február eleji szombaton Magyarremetén is bemutatták a *Bihari naplók* címet viselő könyvet, és nagy pozitívum, hogy a helyi, műemlék református templom adott helyet az eseménynek. Az istenháza falairól „megértően” tekintettek le királyaink évszázados kép-

Dérer Ferenc dedikálta a könyvet

másai az összegyűlt, a korlátozások miatt „kicsiny seregre”.

Házigazdaként **Csiszér Norbert Lóránt** helyi református lelkipásztor tartott rövid köszöntőt, szellemesen és jól tájékozottan mutatta be Dérer Ferencet mint szerzőt és kedves útitársát, **Szűcs Lászlót**, a kötet szerkesztőjét, egyben a Magyar Újságírók Romániai Egyesületének (MÚRE) elnökét.

Szűcs László nemcsak bemutatta a kötetet, de az alkotói folyamatba is betekintést nyújtott, hiszen nemcsak szerkesztette – mint mondta, a legnagyobb gondja az volt, hogy mit hagyjon ki a könyvből, nem az, hogy mit tegyen be –, de társszerzője is több megjelent írásnak, így rengeteg szép és izgalmas emléke fűződik e kiadványhoz.

Dérer Ferencnek talán megnehezítette a helyzetét az, hogy rövid idő alatt nagyon sokat kellett volna mondania, mesélnie a kötetéről. A rövid összefoglaló a könyv hátlapján olvasható: „Ennek a könyvnek nem célja a jelen állapotainak tükrözése, de a jelen állapotai ott gyökeresnek a sorok mélyén. (...) Ugye, emlékeznek, milyen sokszor leírtuk, emlegettük akkoriban, hogy átmeneti korszakban élünk? Nos, átmenünk, átértünk, s még itt vagyunk.” Természetesen a szerző felelevenítette pár kedves emlékét, kitérve Magyarremetére, a remeteiek szívből jövő vendégszeretetére, ottani barátaira, jó ismerőseire. Mindig szívesen jött, ha hívták, a kötetben külön fejezet tanúskodik erről. Ez is magyarázza, miért épp Magyarremetén tartották a harmadik könyvbemutatót.

Az esemény zárásaként **Bálint György** községi alpolgármester és frissen újraválasztott helyi RMDSZ-elnök mindenkinek köszönetet mondott a jelenlétért, a vendégeknek a bemutatóért, és reményét fejezte ki, hogy a helyzet normalizálódásával visszatérhetnek a megszokott remetei közösségi rendezvényekhez, melyeket már mindenki nagyon vár.

A könyvbemutató végén Dérer Ferenc dedikálta a könyvet, s megjegyezte, hogy az első, 400 példányszámú kiadás már elfogyott, de a közeljövőben még 150 példány áll majd a kedves érdeklődők rendelkezésére, akik igényt tarthatnak erre az érdekes és értékes kiadványra.

Kovács Zoltán,
Belényes

Időutazás Az én Váradommal

„Különös város ez a Várad, sokan, nagyon sokan elhagytuk, de ő nem enged el, jön velünk, mert aki egyszer magába szívta ennek a varázslatos városnak a szellemiségét, az, bárhol éljen a világban, örökre váradi marad.” E mottó olvasható **dr. Kiss András** *Az én Váradom* című fotóalbumában.

Régi épületek, látképek a Körös-partról, a várról, templomokról, hajdani utcaképek, jellegzetes váradi figurákról, művészberekről készült fotográfiák, kulturális eseményeket megörökítő fényképek egyaránt megtalálhatók az albumban. A kötet magánkiadásban jelent meg, a miskolci Könyvműhely nyomtatta ki.

A szerző 1938. április 17-én született Belényesben. Amint a kötet hátlapján olvasható fülszövegben írja: „1940-ben költöztünk Nagyváradra. 1954-ben kezdtem tanulmányaimat a Marosvásárhelyi Orvosi Egyetemen, ahonnan az 1956-os magyarországi forradalommal és szabadságharcval való szolidaritásom miatt 1959-ben exmatrikuláltak. Ezután egy évig a nagyváradi Bernáth Andor Fémárugyárban lakatosként dolgoztam. 1960-ban visszavettek az egyetemre, így 1961-ben végeztem.” Ezután az orvosi pályáját foglalja össze dióhéjban. Előbb körzeti orvosként, majd belgyógyászként, 1978-ban megszerzett második szakképesítése után pedig kardiológusként tevékenykedett. „1989. december 2-án, a Ceausescu-diktatúra egyre elviselhetlenebb túlkapásai miatt” családjával áttelepült Magyarországra, nyugdíjazásáig háziorkosként ott dolgozott.

Kiss doktor megfogalmazása szerint Nagyváradot szellemi szülővárosának tekinti, vele való kapcsolata egész életét végigkísérte. „Nem vagyok profi fotográfus. Életem alkonyán ezzel a fotóalbummal kívánom tanúsítani ragaszkodásomat, hűségemet városomhoz, a benne élt és még élő barátaimhoz, osztálytár-

saimhoz, kollégáimhoz, tanáraimhoz és az általam ismert kiváló váradi személyiségekhez.”

Szilágyi Aladár a legváradibb váradinak nevezte a nyolcvanadik születésnapján fotográfusként „debütáló” Kiss doktort az Euro Foto Art Galériában három évvel ezelőtt megnyitott kiállításon. „Kiss András felvételeinek fő vonulatát az utcaképek alkotják. A város emblemikus épületei mellett olyan utcarészletek, amik már részben vagy teljesen eltűntek, vagy megőrizték patinás varázsukat. (...) A Mokos-ház remek, szürkébe hajló pasztell-színeivel kelt feltűnést; az épületek kontúrjainak vertikálisitását a szemközti Körös-parton a bokorsor és a hosszan elnyúló korlát vízszintes vonalai ellensúlyozzák. Az előtér két, hátal megőrkített nőalakja életet varázsol a felvétel világába. Legalább ennyire izgalmasak a fekete-fehér fotók is, az ódon külvárosi negyedek volt-nincs hangulatának megőrkítői. Várad szerelmese jártában-keltében olyan részletekre, olyan szépségekre is felfigyel, amelyek mellett más halandó esetleg közömbösen el-siet. Kiss doktor fotógyűjteményének másik, legalább ugyanannyira fontos, kultúrtörténeti vonulatát a portrék képezik. Megannyi barát, színész, képzőművész, író arcát és belső értékeit egyaránt megjelenítő, a lélek mélyéig, a szellem magasáig ható felvételek ezek, melyek elkészítjük és az általa megragadottak együttrezgésének ékes bizonyítékai.” (Megjelent a *Várad* folyóirat internetes oldalán 2018 márciusában).

Az én Váradom fotóalbumban a szerző köszönetet mond Tóth István fotóművésznek, az Euro Foto Art Egyesület elnökének, hogy tárlatai létrejöhettek. Az album összeállításában szintúgy szakmai segítséget nyújtott. Az ugyancsak váradi születésű Hubay Miklós drámaíró, műfordító emléke előtt is tiszteleg a fotográfus evvel az albummal. Az író az utolsó könyvét a következőképpen dedikálta a Kiss házaspárnak: „Annának, Andrásnak közös váradi örökségünk múlhatatlan emlékével.”

Dr. Kiss András tehát nemcsak a szívek doktora, hanem fotográfusként időutazásra is

Nagyvárád

visz, és nosztalgizásra készíti mindazokat, akik megélték az általa fölelevenített időszakokat. A fényképek között található negyvenötven esztendeje készítették és néhány éve készültek is.

Köszöljük hát a régmúltban és a nem is olyan régi Váradon e képek jóvoltából. Kezdhessük a sétát a felvételen még felújítás előtti vártól. Kóborolhatunk Várad-Velence utcáin, ott is, ahol régebben még a piros 2-es villamos zötyögött végig. Az egykori zöldséges már rég lehúzta a rolót kicsiny boltján. Az ócskapiacokon keszkenős nénik és kalapos bácsik kínálgatták portékáikat. Volt, aki csebet, volt, aki dísz tárgyakat árusított. A fonott kosárba kiöntött kokasnak (pattogatott kukoricának) szinte érezni az illatát. Sokan akkor még szekérral vitték a vásárfiát. A Körös-parti fákat nem nyirbáltatták meg „fura urak”. A régi komp mélabúsan várakozott. A Kálvária-hegy még teljes szépségében látható. A Szent László tér felé a régi hídon sétáltak át az emberek, és ott sorjázna a házak, amelyeket később lebontottak. A Tátra és társa feliratú csatornafedél is más módon időről, korokról tanúskodik. A lebontás előtti Kossuth utca szintén kordokumentum. Sétálhatunk a Pavel és Szacsavay utcában, megcsodálhatjuk a Körös utca sok szép, árnyat adó fáját. Meltóságáteljesen figyeli az idő múlását jó néhány nagy hagyományú tanintézet, a volt Nagyváradi Premontrei Főgimnázium (ma Mihai Eminescu nevével viseli), az egykori Orsolya-zárda (ma Ady Endre líceum), hogy csupán e kettőt említsük. Ellátogathatunk a holnaposok szoborcsoporthoz, valamint Ady Endre, Sziglige-

ti Ede, Lorántffy Zsuzsanna, Szacsavay Imre, Czárán Gyula, Iosif Vulcan szobrához. A kóborlás során kihagyhatatlan a többi között a színház, a Darvas-ház, a Garasos híd környéke, a Fekete Sas palota, a jobb napokat is látott Park szálló, a barokk palota és a Kanonok sor. A fotós érzékenyen kiemeli egy-egy szép szecessziós épületrészletet is.

A szobrok, emléktáblák, ikonikus épületek mellett láthatunk az albumban művészportrékat: Kakuts Ágnesről és Czikély Lászlóról, Kiss Török Ildikóról és Varga Vilmosról, F. Márton Erzsébetről, a már említett Hubay Miklósról, Horváth Imréről, Varga Gáborról, Szilágyi Aladarról. Színészek, írók, rendezők mellett a képzőművészet néhány jeles alkotóját ugyancsak megörökítette dr. Kiss András, így föllelhető a kötetben Jakobovits Márta, Jakobovits Miklós, Jovián György portréja is. Csoportképpen látható Csiky Ibolya, Dobos Imre, Szabó József (Ódzsa) és Hajdu Géza, illetve Szombati-Gille Ottó, Bathó Ida, Hubay Miklós, továbbá az album fotográfusa és Meleg Vilmos. Az események sorában található március 15-i ünnepség, fotótárlat vernisszázsa, a Hubay-emléktábla avatóünnep.

Hosszan folytatódhatna még a felsorolás. Akinek fölcsigázta kíváncsiságát az album, a Garasos híd közelében lévő Libris Antica boltban megvásárolhatja. Az emlékidézés sorát egy Kányádi Sándor-idézet zárja a könyvben: „Vannak vidékek gyönyörű / tájak ahol a keserű / számban édessé ízesül / vannak vidékek legbelül”.

T. H.

Arctorna, sisakbeszélő, bulibusz

Újabb divatszavak gyűjteménye a Tinta Kiadótól

Március elején jelent meg **Molnár Csikós László** vajdasági nyelvész *Újabb divatszavak* című szógyűjteménye, folytatva a bő egy évtizede piacra került hasonló válogatás, a *Divatszavak* koncepcióját. A szerzővel a Tinta Könyvkiadó vezetője, **Kiss Gábor** beszélgetett.

– Ez a szótár a XXI. század magyar nyelvének lenne a lenyomata?

– Szépen hangzana ez, de nem teljesen fedí a valóságot, hiszen a XXI. századnak csupán az ötödén vagyunk túl. A szótárban olvasmányosan feldolgozott szavak és a szavak jelentésárnyalatait szemléltető mondatok viszont csakugyan századunkat képviselik, kétségkívül maiak.

– Hogyan készül egy-egy divatszót leíró szócikk, és milyen részekből áll?

– Körülbelül úgy, mint egy újságcikk. Ugyanis 1994 óta heti rendszerességgel írom őket az Újvidéken napilapként megjelenő *Magyar Szó* kulturális mellékletének Szófigyelő rovatába. Általában nekem akad meg a szemem valamely különös szón, néha pedig mások hívják fel rá a figyelmet. Az írásban elmondom, milyen szövegekben figyeltem föl az új szóra, majd meghatározom a jelentéseket, amelyekben előfordul. Jellegzetes példamondatokat illesztetek hozzájuk, főleg online forrásokból. Ha a szó etimológiája nem magától értetődő, akkor kiegészítem azzal is, különösen az idegen nyelvből átvett szavak vagy tükörfordítások esetében. Olykor foglalkozom azokkal a szavakkal is, amelyek közé a divatszó – alakja, szerkezete vagy jelentése szerint – besorolható.

– Nehéz az anyaggyűjtés? Az előző nyelvész generáció céduláztatása legendás munkamódszer volt...

– A gyűjtés nem okoz különösebb gondot. Előfordul viszont, hogy vannak jó ötleteim, de

kevés hozzájuk a bizonyító anyag, úgyhogy cikk csak hónapok vagy évek múlva lesz belőlük. Feljegyzek valamit, de néha meg kell várni, hogy amit hallottam, egyszeri előfordulás volt, vagy elterjed a beszélők körében.

– Sorolhatók tematikus csoportokba a kötet divatszavai?

– Természetesen. Íme néhány jellegzetes csoport, például: sportok: bravúrdöntetlen, brutálfutás, élsportol, félmaraton, horgászpálya, kirakatcsapat, szabadfutás, vendégszöglet; foglalkozások: barista, gasztroblogger, humánkineziológus, izmester, játszótér-szakértő, titkosszolga, túsztárgyaló; sajátos tulajdonság: viráglelkű, legkülömb, legótvarabb, poharazgatós, zsebbarát; használati tárgyak: alvómaszk, csúszásgátló, szelfibot, tépőfül, újrapapír, zseniliadrót; vendéglátás: borvacsora, palacsintázó, romkocsmá, szendvicsező; szépségápolás: arctorna, aquarobic, fagyózik, konditerem, kondizik; közlekedés: bevásárlóautó, bringóhintó, bulibusz, telekocsi; műszaki eszköz: kvadrokopter, mikentyű (a Miki egér filmsorozatból, titkos kis eszközt jelent, amivel a főszereplő különböző problémákat old meg), okostáska, okostelefon, sisakbeszélő; ünnepelés: élményajándék, pizsamaparti, tortanap; étkezés: eddmegeleges, rágcsa; természetjárás: ferratázás (a via ferratából, ami létrákkal, fémkábelekkel felszerelt sziklamászó útvonal), szurdoktúra; öltözködés: aláöltöző, csőtop stb.

– Önnek melyek a kedvenc divatszavai?

– Élményajándék, fordulékony, légirégészet, nagymamázik, zsilipel.

– A nyelvész szempontjából van ezekben a szavakban valami grammatikailag új?

– Az újdonság varázsa lengi ugyan körül ezeket a szavakat, de létrejöttük szerint általában besorolhatók az ismert szóalkotásmóddal született szavak közé: alanyos összetétel, analógia, átvétel, becézés, főnév melléknévvé válása, hangutánzás, határozószóvá válás, idegen névnek magyar igeképzővel való ellátása,

Molnár Csikós
László

igésítés, a meglevő szó jelentésének bővülése, népetimológia, a szó rövidülése, szóalakvegyülés, szóelvonás, szóösszetétel létrehozása ismert elemekből, torzítás, tükörfordítás stb.

– Az új kötet szavai a szerbiai magyar nyelvhasználatra jellemzők, vagy előfordulnak másutt is?

– Az ebben található szavak nagy többsége összmagyar jellegű, de akadnak szűkebb körben használt vajdaságiak is köztük.

– Több nyelvész is foglalkozott az elmúlt ötven évben a határon túli magyarság regionális nyelvének módosulásaiival. Miben vagy mennyiben különbözik a szerbiai magyarok szóincse a normanyelvnek tekintett magyarországitól?

– A szerbiai magyar szókészlet a szocializmus időszakában jobban eltért a magyarországitól, bizonyos regionális nyelvi elemei viszont ma is tartják magukat: diplomál (oklevelet szerez), száрма (töltött káposzta), gyuvecs (egy bizonyos fajta lecsó), franciasapka (svájcisapka), kesza (zacskó), tarhó (édes aludttej), sonkás (válni való disznó), krédli (sváb eredetű törpe-tyúk) stb.

– Hogyan vált nyelvészé?

– Gyerekként érdekelték az egzotikus nyelvek, amelyeket távoli szigeteken beszélnek. Sokat tanultam anyai nagyapámtól, aki tanító volt, és akinek a házában nevelkedtem kisiskolás koromtól. 1968-ban kezdtem tanulni az újvidéki egyetem magyar tanszékén, s számomra nyilvánvaló volt, hogy nem az irodalom,

hanem a nyelv kérdései érdekelnek. A dolog pikantériája, hogy előtte a gimnáziumban alig esett szó magyar nyelvtanról és nyelvhelyességről. Újvidékről Ágoston Mihályt tekintem mesteremnek, a magyarországiak közül pedig Wacha Imrétől tanultam sokat.

– Nyelvészeti kutatásokat is folytatott. Milyen eredményeire a legbüszkébb?

– A többi között arra, hogy kimutattam, a magyar nyelv areálisan mennyire európai, illetve hogy a tekintélye jóval nagyobb, mint az beszélőinek lélekszámából következne, és hogy tudományos nyelvként is megállja a helyét a világ nyelvei közt. (A magyar nyelv areális [területi] európaisága, A magyar nyelv tekintélye és A magyar tudományos nyelv helye a világban című tanulmányaimban).

– Hogyan látja, Szerbiában és szűkebb pátriájában, Adán milyen a magyar nyelv helyzete napjainkban?

– Szerbiában továbbra is jelentős tényezőnek számít a magyar nyelv. Ha a jugoszláviai állapotokhoz viszonyítjuk, a tájékoztatásban például javult a pozíciója, romlott viszont a hivatalokban. Ada nagyjából tízezer lelkes település, ott viszonylag kedvező a helyzet, nem egyoldalú a kétnyelvűség, ugyanis általában a szerbek is értenek és beszélnek magyarul, nemcsak a magyarok szerbül.

– Sokáig hiányzott egy jó magyar–szerb, szerb–magyar szótár. Most mi a helyzet ezen a téren?

– Szerb–magyar szótárból van elegendő, nekem is jelent meg 2007-ben egy ilyen zsebszótáram Belgrádban. Nagyobb a szükség a magyar–szerb szótárra. 2013-ban napvilágot látott egy magyar–szerb kéziszótár – a két szerző egyike, Dušica Spasojević diákom volt a belgrádi filológiai karon –, ennek igen korszerű a szóállománya. Sajnos viszont nem látta magyar lektor, úgyhogy banális hibák nehezítik a használatát.

– A divatszavak gyűjtését a két kötet után is folytatja?

– Természetesen. Egyébként a Szófigyelő rovatban nemcsak az új keletű divatszavakról, vagyis neologizmusokról írok, hanem a szókészletnek más érdekes elemeiről is. Nagyon érdekel a szavak életének a dinamikája: foglalkozom azzal is, hogyan idomulnak nyelvünkhöz a meghonosodó idegen szavak, a beszélők miért újítanak fel olykor elfeledett szavakat, mikor válhat köznyelvvé egy regionális szó, és hasonlókkal.

DEZSŐ ILONA ANNA

Cím nélkül 64

furcsa lény ijesztgetett éjjel, eltűntem sok más vidám színnel. valamennyit ellopta egy animátor, ki összevissza cikázott; oda a piros, lila, elszürkült az ég, zöld sem sziporkázott, madárcák fészke üresen állt, erdőben a moha barnává vált. haldokló virágok illata fáj, levelei nélkül hajlongott az ág. dermedt törzsek csontvázként recscentek, a világból kísértő árnyék lett... sárga és arany

még díszelgett, absztrakt mandülon takarta a földet. s míg sirattam az ezerszínű létet, reggelre az Ősz mellém lépett, vigasztalt, felejtsem bennem maradt álmom, hiszen akkor nyár volt. mire oltalmat találtam szobám melegében, az öreg piktor átfestett mindent; barackom tündökölt, mint vörösmáglya, narancsköpenyt húzott magára a nyárfa.

Dezső Ilona Anna festménye

NÉVJEGY

DEZSŐ ILONA ANNA (1961, Élesd) 1987-ig élt Élesden, aztán házasság útján áttelepült Magyarországra. Nagyrábén él. Volt női fodrász, katona, nyomozó 2005-ig, nyugállományba helyezéseig. Ekkor kezdett többet foglalkozni írással és festéssel. Volt 17 önálló tárlata és jó néhány csoportos kiállítása. Mostanáig

tíz (próza- és vers)kötete jelent meg. Társszerzőként írta és szerkesztette szülővárosa monográfiáját. Országos titkára a Cserhát Művészkörnek, főmunkatársa a Délibáb művészeti magazinnak, tagja több művészeti társaságnak, 2013 óta a Szent Lázár Katonai és Ispotályos Lovagrend dámája.

Nagyváradon is él teuton lovag

Török István Attilát véletlenül ismertem meg, egy révi ünnepségen találkoztam vele először. E találkozó első évfordulóján, tavaly, Meleg Vilmos színművész társaságában, már együtt mentünk az ugyancsak Réven tartott szórványnapokra. Az esemény szüneteiben váltottunk szót egymással, s ekkor tudtam meg például azt, hogy ő a Német vagy Teuton Lovagrend magas rangú tisztje, Magyarország priorja. A ma is működő lovagrendről voltak némi ismereteim, de arról nem, hogy Nagyváradon is van ilyen magas rangú képviselője.

Kálvária utcai lakásán kerestem fel nemrégiben Török István Attilát, hogy elmesélje olvasóinknak, hogyan is lett e történelmi lovagrend tagja. Az ápolt kerttel körülvett, tetszetős emeletes villába elkísért Hasas János, Rév község alpolgármestere, házigazdánk barátja. Török István Attila 1965 szeptemberében született Margittán, a „civil” életben egy ingatlanforgalmazó cége van. Lánya a Nagyvárad Egyetem hallgatója, élelmiszeripari szakon, de korábban már elvégzett egy egészségügyi asszisztensi tanfolyamot.

Mivel Réven ismertem meg beszélgetőtársamat, most arról érdeklődtem, milyen kapcsolata van a településsel. Mint mondta, olyan kitűnő barátai élnek ott, mint Hasas János és Papp Csaba református lelképásztor, akiket más közös barátokon keresztül ismert meg. A jelen lévő Hasas János ezt azzal egészítette ki, hogy a réviek nagyon tisztelik Török Istvánt, hiszen a település egyik legértékesebb kitüntetésében, a Pro Meritis díjban részesítették 2018-ban annak elismeréseként, hogy többször is támogatta a révi közösséget, az egyházat. A pénzbeli segítség mellett például vásárolt egy víztisztítót az egyháznak, a községnek egy 50 literes bográcsos felszerelést, sarok-

Török István Attila
Kálvária utcai
otthonában

ülőt a gyülekezeti házba és még sok egyebet. „Mindig számíthatunk rá” – jegyezte meg az alpolgármester.

Ingatlanos szakember beszélgetőtársamat a saját házáról is megkérdeztem.

– Volt itt egy régi ház, s mivel annak idején, amikor fel akartam újítani, azt mondták a tervező építészek, hogy az alapja nem bírná a terhet, lebontottuk. A helyére épült 1998-ban ez a szép otthon. Az én elképzelésem szerint valósult meg, a mintát Kanadában láttam, ahol a lovagrend küldötteként jártam.

– *Hogyan került kapcsolatba a lovagrenddel?*

– A kilencvenes években megkeresett Daniel Nica, aki Amerikából jött haza, és már régebben tagja volt a rendnek mint nagymester. Ő kért fel engem, hogy ha van hozzá affinitásom, akkor lépjek be a Teuton Lovagrendbe, mivel ismerte a kereszténységről vallott

(folytatás a következő oldalon)

Nagyváradon is él teuton lovag

(folytatás az előző oldalról)

nézeteimet és az ezzel kapcsolatos külföldi tevékenységemet. Őt az üzleti köröm által ismertem meg; látta az életstílusomat, a karakteremet, és úgy gondolta, méltó tagja lehetnek ennek a keresztény rendnek. Tehát neki köszönhetően kerültem be a rendbe. Azt még tudni kell, hogy 16-17 váradi teuton lovag van, közülük egyesek időközben külföldre vagy vidékre költöztek. A lovagrend tagjaiként közösségi életet élünk, havonta legalább kétszer találkozunk, elbeszélgetünk, többnyire az aktuális politikai helyzetről, a történelemről, a gazdasági helyzetről.

– A jelenlegi szervezési formában a teuton lovagrendnek van valahol egy központja?

– A rend központja Ausztria fővárosában, Bécsben van, és egyszer egy évben – valamilyen február és május vége között – az ottani nagymester meghív bennünket egy találkozóra, egy beszélgetésre. Akkor beszámolunk arról, hogyan telt az elmúlt esztendő, milyen eseményeken vettünk részt, esetleg milyen rendezvényeket szerveztünk.

– Milyen rangja van a rendben?

– Nagymesterhelyettes vagyok, ez magas tiszti rang. Magáról a rend belső tevékenységéről nincs jogom beszélni, de azt megoszthatom, hogy az ilyen rangban álló személy főleg azért tevékenykedik, hogy a lovagrend ideológiáját ismertesse, hogy tájékoztassa erről a rend többi tagját, aki közel áll hozzá. Egyik feladatunk például, hogy az arra rátermett fiatalokat, akiknek van erre hajlandóságuk, felve-

Okirat, mely igazolja lovagrendi tagságát

gyük a rendbe. Igyekszünk ezeket a fiatalokat megtalálni és meggyőzni értékeinkről.

– A rendnek közelebbi kapcsolata van a római katolikus egyházzal?

– Igen. Tempfli József püspöksége idejében mi rendszeresen részt vettünk a nagyobb egyházi eseményeken, például a Szent László-ünnepségen. De civilben is ellátogattunk az egyházi eseményekre, karácsonykor, húsvétkor. A teuton egy német lovagrend, az 1190-es években alakult, német nemesek vol-

Lovagi díszben (jobb szélén)

Fotók: magánarchívum

Egy ünnepi
eseményen

tak a tagjai; abban az időben a Szentföldön, Jeruzsálemben kellett védeni a kereszténységet az arabok ellen. A római pápa felkérésére a kereszténység összefogott, és több hadjáratot is vezettek a Szentföldre. II. András király irányításával magyar keresztény lovagok is részt vettek ilyen hadjáratokban, két-három évig tartózkodtak ott, több létesítményt is létrehozottak, stabilizálták az ottani helyzetet. Visszatérve a lovagrend tagjai a király utasítására a Barcaságban telepedtek le.

– *Melyik a legmagasabb rang a rendben?*
– Valamikor a régi időben a király volt a legmagasabb rangú teuton lovag, most Ausztriában van egy nagymester, aki összefogja a lovagrend tevékenységét.

A beszélgetés végén az is elhangzott, hogy mivel a szervezet tagjai általában nemesi rangú személyek, Török István Attila bárói címet kapott, a lánya a rend szabályai szerint pedig baronesse.

Dérer Ferenc

A Német vagy Teuton Lovagrend

A világháló enciklopédiája szerint az eredetileg betegápoló, majd katonai rendet 1198-ban Imre jeruzsálemi király alapította meg Akkóban. A Szentföldet elhagyó lovagoknak II. András magyar király 1211-ben jogot adott a dél-erdélyi letelepedésre. A következő években kiváltságokat nyert a rend, új területeket hódított meg, önálló államot is akart alapítani, de 1225-ben a király hűtlenségért elűzte a lovagokat. Mazóviai Konrád jóvoltából Lengyelországban, Kulmban telepedhettek le, s 1233-ban elkezdődtek a történeti Poroszország meghódítására törekvő kereszties hadjáratok. IX. Gergely pápa 1234-ben kiadta római privilégiumait, ami a lovagrendi állam második alapítólevelének számít. A teutonok évtizedekig háborúztak a baltiakkal, oroszokkal, lengyelekkel, 1309-ben elfoglalták Danzig városát, s új központjuk Marienburg (Máriavár) lett. 1331. június 27-én I. Ulászló lengyel király megállította a teuton lovagokat. Az

ezt követő békekötések ellenére a hódító hadjáratok folytatódtak szárazföldön és tengeren egyaránt. Több súlyos vereség nyomán a XV. század közepére a rend elvesztette területeinek kétharmadát. A reformáció is veszteséget okozott számára, főleg miután egyik nagymestere áttért protestáns hitre, s feloszlatta a rendet, ám ezt a Németországba áttelepült lovagok nem ismerték el. 1702-ben a lovagrend félmillió forintért megkapta a Jászkun kerületet Magyarországon, de 1715-ben a vételt érvénytelenítették, ám a lovagrend csak 1731-ben adta vissza a kerületet.

1809-ben Bonaparte Napóleon kimondta mind a johanniták, mind a teutonok rendjének feloszlátását. 1834-ben I. Ferenc osztrák császár újra megalapította Bécsben a Német Lovagrendet, ma is ott a székhelye, de már nem katonai jellegű, hanem közösségi feladatokat lát el.

Kós Károly gondolata

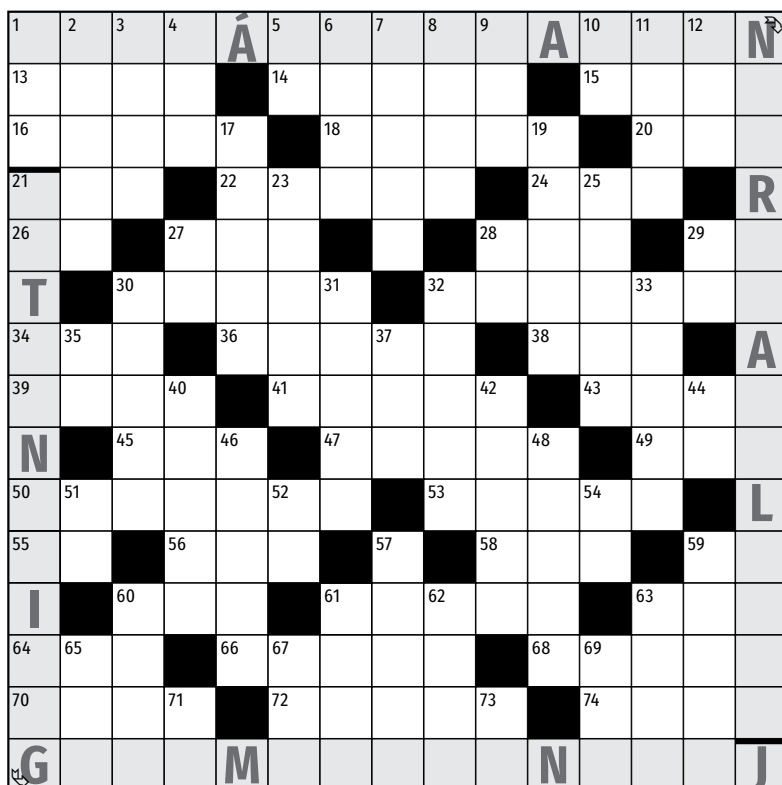
A jeles építész, író, grafikus, néprajzkutató, politikus egyik gondolatát idézzük a rejtvényben a vízszintes 1. és függőleges 21. alatt.

VÍZSZINTES: 13. Ábrándos képzelődés. 14. Régimódi kocsi. 15. Párizsi repülőtér. 16. Rádiólokátor. 18. A szekérbe jobbról befogott ló. 20. Elő-India bennszülött lakosa. 21. ... Gardner – amerikai filmszínésznő. 22. Arab-félszigeti országba való. 24. Indulatszónév – rövid. 26. Hazafele! 27. Oroszországi folyó. 28. Páratlanul tekéző! 29. Éneklő szócska. 30. Irving ... – amerikai író (1903–1989). 32. Házastárs. 34. Ételt ízesít. 36. Királyság Dél-Ázsiában. 38. Az oxigén és a szilícium vegyjele. 39. Lendület. 41. Ausztria szövetségi tartománya. 43. Kínos helyzet. 45. Portfólió része! 47. Udvarház (rég.) 49. Üdvöz légy (latin). 50. Duna menti fűszerpaprika-központ Magyarországon. 53. A ház szeme. 55. Lekvár. 56. A bór és a szelén vegyjele. 58. Becézett Ákos. 59. Lakásban van! 60. Jégen vágott nyílás. 61. Segítő támasz. 63. Koszinusz – rövid. 64. Német névelő. 66. Nagy költőnk

(János). 68. Budapesti labdarúgóklub. 70. Ritka férfinév. 72. Érdektelen témáról beszél. 74. Mértani test.

FÜGGŐLEGES: 1. Régi építmény. 2. Város Szlovákiában, a Vág folyó partján. 3. Hosszú lábú vízimadár. 4. ... Sumac – a „perui csalogány”. 5. Páratlan zebu! 6. Kikötőváros Horvátországban, az Adriai-tenger partján. 7. Romániai művelődési hetilap (1946–1989). 8. Ilyen rigó is van. 9. Maláj földszoros. 10. Kikötés. 11. Vigyáz rá. 12. Páratlan nylon! 17. Hozzá tartozó. 19. Nem mérges kígyó. 23. Francia festő, grafikus (Édouard). 25. Alkohol. 27. Motor része! 28. Személyed. 29. Citrom nedve. 30. ... a kakukk fészke – Ken Kesey regénye. 31. Elbeszélő irodalom. 32. A tavasz római istennőjének neve. 33. Fejvédő. 35. Állatlakás. 37. Adásvétel tárgya. 40. Királynő a görög mitológiában. 42. Ludak. 44. Időegység. 46. Elhasznált. 48. Szoba fülkeszerű része. 51. Névelő. 52. Ismételt tiltás. 54. Kairó része! 57. Középkori itáliai költő, író. 59. Ausztráliai erszényes emlős (ék. f.) 60. ..., a profi – Luc Besson filmje. 61. Német író (Thomas). 62. Testünk része 63. Csúnya. 65. Szófaj. 67. Úri betűi. 69. Az ezüst és a kálium vegyjele. 71. Biztató szócska. 73. Hegyes eszköz.

Barabás Zsuzsa

Márciusi számunk rejtvényének

(Jókai Mór véleménye)

helyes megfejtése:

„...mentől tovább dolgozik

az arcképünkön,

annál jobban elrontja azt.”

Délutáni iskolák nyíltak a bihari szórványban

Hat Bihar megyei településen, Berettyószéplakon, Élesden, Köröstárkányban, Belényesben, Bélfenyéren és Örvénden kezdődött el márciusban az Iskola Alapítvány afterschool programja.

Biharral együtt az ország 12 megyéjében és Bukarestben indult már el a délutáni oktatás program, közölte **Nagy Zoltán Levente**, az Iskola Alapítvány vezetője. **Szabó Ödön**el, az RMDSZ Bihar megyei szervezete ügyvezető elnökével és **Kéry Hajnal** megyei főtanfelügyelő-helyettessel együtt számolt be a program elindításáról március elején Nagyváradon.

Az iskolaelhagyás csökkentésében is szerepe van a délutáni oktatásnak, az anyanyelven való oktatás pedig létfontosságú, mondta Szabó Ödön. Hozzátette: már tavaly egyeztettek Nagy Zoltán Leventével arról, hogy a programot Bihar megyére is kiterjesszék. Megyénknek három szórványterülete is van, a Berettyómentének egy része, a Sebes-Körös és a Fekete-Körös mente. A megyei ügyvezető elnök köszönetet mondott Kéry Hajnalnak és Tanó Zitának, az anyanyelvű elemi oktatásért fe-

Kéry Hajnal, Szabó Ödön és Nagy Zoltán Levente

lelős tanfelügyelőnek azért, mert az igények és lehetőségek felmérése után megteremtették az intézményes kereteket a program működéséhez.

A délutáni oktatási program a 2019/20-as tanévben indult, a már meglévő kezdeményezéseket próbálták hálózatba fűzni Szebentől Aradig, emlékeztetett Nagy Zoltán Levente. Elsőként Temes, Arad, Hunyad, Máramaros és Beszterce-Naszód megyében indult el a program, majd Bukarestből, Kolozs, sőt Hargita megyéből is jelezték, lenne igény a foglalkozásokra, a 2020/21-es tanév második felétől pedig Bihar megye is bekapcsolódott.

A magyar kormánytól 500 millió forintos támogatás érkezett erre a tevékenységre, ebből jelenleg országszerte 42 helyszínen 1866 gyermek részesül a meleg ebéd mellett délutáni oktatásban. A közel 150 pedagógus mintegy egyharmada külsős, őket akkor alkalmazták, ha a diákok saját tanítói nem vállalják a délutáni munkát. A szülőkkel is szerződést kötnek, hangzott el, nekik csak akkor kell költséget fizetniük, ha az ebéd ára meghaladja a 10 lejt, különben ingyenesek a foglalkozások. A tapasztalat egyébként az, hogy a szülők mintegy 85 százaléka igényli a foglalkozásokat, mondta Nagy Zoltán. Az alapítvány vezetője azt is elárulta: őstől a következő tanévben is tervezik a program folytatását, és remélhetőleg bővíteni is tudnak majd.

Bihar megyében mintegy 170 gyermek vesz részt ebben a napközi otthonos rendszerben, és 14 pedagógus foglalkozik velük, közölte Kéry Hajnal. A szülőknek sokat számít, hogy a gyermeküket jó kezekben tudják, a nagyobb, harmadik-negyedik osztályos nebulók pedig a leckék elkészítéséhez is segítséget kapnak, hangzott el. A délutáni oktatási programokra egyébként ugyanazok az egészségügyi előírások vonatkoznak, mint az iskolaiakra: délben, miközben a gyermekek ebédelnek, majd levegőn vannak, a tantermetek szellőztetik, fertőtlenítik stb., hogy a kicsik biztonságos körülmények közé térjenek vissza.

Fried Noémi Lujza

9 771583 061009